

INCIPIT

LIBER VAIECRA

QUI GRÆCE DICITUR
LEVITICUS.

(T. I, B. I, C. I, Cap. I.) Vocavit autem Mosen, A et locutus est es Dominus de tabernaculo testimonii, dicens: Loquere filiis Israel, et dices ad eos: Homo qui obtulerit ex vobis hostiam Domino de pecoribus, id est de bobus et ovibus offerens victimas, si holocaustum fuerit ejus oblatio, ac de armento, masculum immaculatum offeret ad ostium tabernaculi testimonii, ad placandum sibi Dominum, ponetque manum super caput hostiæ, et acceptabilis erit atque in expiationem ejus proficiens. Immolabitque vitulum coram Domino: offerent filii Aaron sacerdotes sanguinem ejus, fundentes per altaris circuitum, quod est ante ostium tabernaculi: detractaque pelle hostiæ, artus in frusta concident, et subjicient in altari ignem, strue lignorum ante composita, et membra, quæ cæsa sunt, desuper ordinantes, caput videlicet, et cuncta quæ adhærent jecori, intestinis et pedibus lotis aqua: adolebitque ea sacerdos super altare in holocaustum et suavem odorem Domino. Quod si de pecoribus oblatio est, de ovibus, sive de capris holocaustum, masculum¹, absque macula offeret: immolabitque ad latus altaris, quod respicit ad Aquilonem, coram Domino: sanguinem vero illius fundent super altare filii Aaron per circuitum, dividuntque membra, caput et omnia quæ adhærent jecori, et imponent super ligna, quibus subjiciendus est ignis: intestina vero et pedes lavabunt aqua. Et oblata omnia adolebit sacerdos super altare, in holocaustum et odorem suavissimum Domino. Si autem de avibus, holocausta oblatio fuerit Domino, de turturibus, aut pullis columbæ, offerat eam sacerdos ad altare, et retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem altaris vesticulam vero gutturis, et plumas projiciet propter altare ad orientalem plagam, in loco in quo cineres

A effundi solent, confringetque ascellas ejus, et non secabit, nec ferro dividet eam, et adolebit super altare, lignis igne supposito. Holocaustum est et oblatio suavissimi odoris Domino.

(Cap. II.) Anima cum obtulerit oblationem (h. munera) sacrificiis Domino, similia erit ejus oblatio, fundetque super eam oleum, et ponet thus, ac deferet ad filios Aaron sacerdotes, quorum unus tollet pugillum plenum similiæ et olei, ac totum thus, et ponet memoriale super altare, in odorem suavissimum Domino: quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron et filiorum ejus, sanctum sanctorum de oblationibus Domini. Cum autem obtuleris sacrificium coctum in clibano, de similia, panes scilicet absque fermento, conspersos oleo, et lagana azyma oleo lita: si oblatio tua fuerit de sartagine, similiæ conspersæ oleo et absque fermento, divides eam minutatim, et fundes super eam oleum. Sin autem de craticula fuerit sacrificium: æque similia oleo conspergetur, quam offeres Domino, tradens manibus sacerdotis. Qui cum obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio, et adolebit super altare, in odorem suavitatis Domino; quidquid autem reliquum est, erit Aaron et filiorum ejus, sanctum sanctorum de oblationibus Domini. Omnis oblatio, quæ offertur Domino, absque fermento fiet, nec quidquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio Domino. Primitias tantum eorum offeretis ac munera: super altare vero non ponentur in odorem suavitatis. Quidquid obtuleris sacrificii, sale condies, nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione (*Vulg. add. tua*) offeres sal. Sin autem obtuleris munus primitiarum frugum tuarum Domino de spicis adhuc virentibus, torrebis eas (*Vulg. tac. eas*) igni, et confringes in morem farriæ, et sic offeres primitias tuas

¹ Undecim mss. codices, quos in hoc opere admissim contulimus, duobus modis legunt hic loci. Canon Hebr. verit., Bibliorum codex Regius, n. 563, et alii quatuor S. Germani, vel Corbeiensis monasterii, sic habent: *Quod si de pecoribus oblatio est, de ovibus, sive de capris holocaustum, anniculum et absque macula offeret.* Colbertinæ autem bibliothecæ mss. tres, nempe 74, 157, et 181, cum uno Corb. n. 4, et altero S. Germ. num. 7. ad præcedentium lectionem addunt, *Agnum*, id est, legunt hoc modo, *agnum anniculum et absque macula offeret.* Ad Hebræus nec *agnum* habet, nec *anniculum*, ibi enim legimus ut in editis, זכר תמים זכר זכר Zachar thamim iacribennu, quod signifi-

eat: *masculum immaculatum adducet, sive, offeret illum.* Huic lectioni consentiunt LXX interpretes, et textus Samaritanus; sed diversa consequenter addiderunt, textus quidem Sam. ista, *ad ostium tabernaculi adducet eum*, etc. Septuaginta vero, καὶ ἐπιθήσει τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, hoc est, *et imponent manum super caput ejus.* Cæterum error manifestus est in omnibus Latinis codicibus mss. ubi exscriptores *agnum* et *anniculum* posuerunt pro *masculo* sive *masculum*. MART.

— Nostri mss. et quibus usus est Martian. fere omnes legunt *holocaustum, anniculum et absque macula*: alii *agnum anniculum*, etc. Hebræus ad litteram *masculum immaculatum offeret illum*.

Domino, fundens supra oleum, et thus imponens, A quia oblatio Domini est: de qua adolebit sacerdos in memoriam muneris, partem farris fracti, et olei, ac totum thus.

(Cap. III.) Quod si hostia pacificorum fuerit ejus oblatio, et de bobus voluerit offerre, marem sive feminam, immaculata offeret coram Domino. Ponetque manum super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in introitu tabernaculi testimonii, fundentque filii Aaron sacerdotes sanguinem per circuitum altaris. Et offerent de hostia pacificorum in oblationem Domino, adipem qui operit vitalia, et quicquid pinguedinis intrinsecus est: duos renes cum adipe qua teguntur ilia, et reticulum jecoris cum renunculis: adolebuntque ea super altare in holocaustum. lignis igne supposito, in oblationem suavissimi odoris Domino. Si vero de ovibus fuerit ejus oblatio, et pacificorum hostia, sive masculum, sive feminam obtulerit, immaculata erunt. Si agnum obtulerit coram Domino, ponet manum suam super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in vestibulo tabernaculi testimonii, fundentque filii Aaron sanguinem ejus per altaris circuitum. Et offerent de pacificorum hostia sacrificium Domino: adipem et caudam totam cum renibus, et pinguedinem quæ operit ventrem atque universa vitalia, et utrumque renunculum cum adipe qui est juxta ilia, reticulumque jecoris cum renunculis: et adolebit ea sacerdos super altare, in pabulum ignis et oblationis Domini. Si capra fuerit ejus oblatio, et obtulerit eam Domino, ponet manum suam super caput ejus: immolabitque eam in introitu tabernaculi testimonii. Et fundent filii Aaron sanguinem ejus per altaris circuitum. Tollentque ex ea in pastum ignis Dominici, adipem qui operit ventrem, et qui tegit universa vitalia, duos renunculos, cum reticulo quod est super eos juxta illia, et arvinam jecoris cum renunculis, adolebitque ea sacerdos super altare, in alimoniam ignis et suavissimi odoris. Omnis adeps, Domini erit jure perpetuo in generationibus et cunctis habitaculis vestris, nec adipem, nec sanguinem omnino comedetis.

(T. II, B. II, C. II, Cap. IV.) Locutusque est Domini ad Moysen, dicens: Loquere filiis Israel: Anima, cum (Vulg. quæ) peccaverit per ignorantiam et de universis mandatis Domini, quæ præcepit, ut non fierent, quidpiam fecerit: si sacerdos, qui est unctus, peccaverit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum immaculatum Domino, et adducet illum ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino: ponetque manum super caput ejus, et immolabit eum Domino. Hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illum in tabernaculum testimonii. Cumque intinxerit digitum in sanguine, asperget eo septies coram Domino contra velum sanctuarii: ponetque de eodem sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi Domino, quod est in tabernaculo testimonii; omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holo-

causti in introitu tabernaculi. Et adipem vituli auferet [h. et omnem adipem vituli peccati auferet] pro peccato, tam eum qui operit vitalia, quam omnia quæ intrinsecus sunt: duos renunculos, et reticulum, quod est super eos juxta ilia, et adipem jecoris cum renunculis, sicut auferitur de vitulo hostiæ pacificorum, et adolebit ea super altare holocausti. Pellem vero, et omnes carnes cum capite et pedibus et intestinis a iimo, et reliquo corpore efferet extra castra in locum mundum, ubi cineres effundi solent: incendetque ea super lignorum struem, quæ in loco effusorum cinerum cremabuntur. Quod si omnis turba Israel ignoraverit, et per imperitiam fecerit quod contra mandatum Domini est, et postea intellexerit peccatum suum, offeret vitulum pro peccato [Vulg. add. suo], adducetque eum ad ostium tabernaculi. Et ponent seniores populi manus super caput ejus coram Domino. Immolatoque vitulo in conspectu Domini, inferet sacerdos, qui unctus est, de sanguine ejus in tabernaculum testimonii, tincto digito aspergens septies contra velum. Ponetque de eodem sanguine in cornibus altaris, quod est coram Domino in tabernaculo testimonii; reliquum autem sanguinem fundet juxta basim altaris holocaustorum, quod est in ostio tabernaculi testimonii. Omnemque ejus adipem tollet, et adolebit super altare: sic faciens et de hoc vitulo quomodo fecit et prius, et rogante pro eis sacerdote, propitius erit eis Dominus. Ipsum autem vitulum efferet extra castra, atque comburet, sicut et priorem vitulum, quia pro peccato est multitudinis. Si peccaverit princeps, et fecerit unum e pluribus per ignorantiam, quod Domini (h. quod Domini Dei sui lege) lege prohibetur, et postea intellexerit peccatum suum, offeret hostiam Domino, hircum de capris immaculatum. Ponetque manum suam super caput ejus cumque immolaverit eum in loco, ubi solet mactari holocaustum coram Domino, quia pro peccato est, tinget sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, et reliquum (Vulg. add. sanguinem) fundens ad basim ejus. Adipem vero adolebit supra, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos, et pro peccato ejus, ac dimittetur ei. Quod si peccaverit anima per ignorantiam, de populo terræ, ut faciat quidquam ex iis quæ Domini lege prohibentur, atque delinquat, et cognoverit peccatum suum, offeret capram immaculatam. Ponetque manum super caput hostiæ, quæ pro peccato est et immolabit eam in loco holocausti. Tolletque sacerdos de sanguine in digito suo, tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim ejus. Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suavitatis Domino, rogabitque pro eo, et dimittetur ei. Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ovem scilicet immaculatam, ponet manum

super caput ejus, et immolabit eam in loco ubi solent holocaustorum cædi hostiæ. Sumetque sacerdos de sanguine ejus digito suo, et tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet, ad basim ejus. Omnem quoque auferens adipem, sicut auferri solet adeps arietis qui immolatur pro pacificis, cremabit super altare in incensum Domini, rogabitque pro eo et pro peccato ejus, et dimittetur ei.

[C. III, Cap. V.] Si peccaverit anima, et audierit vocem adjurantis, testisque fuerit quod aut ipse vidit aut conscius est: nisi indicaverit, portabit iniquitatem suam. Anima quæ tetigerit aliquid immundum, sive quod occisum a bestia est, aut per se mortuum, vel quodlibet aliud reptile, et oblita fuerit [h. anima quæ tetigerit aliquid immundum, aut cadaver bestiæ immundæ vel cujuslibet quadropedis vel reptilis animantis immundi, et oblita fuerit] immunditiæ suæ, rea est, et deliquit: etsi tetigerit quidnam de immunditia hominis juxta omnem impuritatem qua pollui solet, oblitaque cognoverit postea, subjacebit delicto. Anima quæ juraverit et protulerit labiis suis, ut vel male quid faceret vel bene, et id ipsum juramento et sermone firmaverit, oblitaque postea intellexerit delictum suum, agat pœnitentiam pro peccato, et offeret agnam de gregibus, sive capram, orabitque pro ea sacerdos et pro peccato ejus: sin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures, vel duos pullos columbarum Domino, unum pro peccato, et alterum in holocaustum, dabitque eos sacerdoti, qui primum offerens pro peccato, retorquet caput ejus ad pinnulas [h. cervicem], ita ut collo hæreat, et non penitus abrumpatur. Et asperget de sanguine ejus parietem altaris: quicquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum ejus, quia pro peccato est. Alterum vero adolebit holocaustum, ut fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos et pro peccato ejus [h. expiabit super eum sacerdos pro peccato ejus], et dimittetur ei. Quod si non quiverit manus ejus offerre duos turtures, vel duos pullos columbæ, offeret pro peccato similam, partem epha decimam, non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid imponet, quia pro peccato est; tradetque eam sacerdoti, qui plenum ex ea pugillum hauriens¹, cremabit super altare in monumentum ejus, qui obtulit, rogans pro illo, et expians, reliquam vero partem ipse habebit in munere. [T. III]. Locutusque est Dominus ad Mosen, dicens: Anima si prævaricans cæremonias, per errorem [h. per ignorantiam], in his quæ Domino sunt sanctificata, peccaverit, offeret pro dilecto suo arietem immaculatum de gregibus, qui emi potest duobus siclis juxta pondus sanctuarii: ipsumque quod tulit *damns* [h. non habet] restituet, et quintam partem ponet supra, tradens sacerdoti, qui

¹ Aliter codex Regius ms. Bibliorum, unus Corb. et canon Hebr. verit. qui legunt, *plenum ex toto pugillum*. Sed melius ut in editis juxta Hebræum, *ple-*

rogabit pro eo offerens arietem, et dimittetur ei. Anima si peccaverit per ignorantiam, feceritque unum ex iis quæ Domini lege prohibentur, et peccati rea intellexerit iniquitatem suam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti juxta mensuram æstimationemque peccati: qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit, et dimittetur ei quia per errorem deliquit in Dominum.

[C. IV, Cap. VI.] Locutus est Dominus ad Mosen, dicens: Anima quæ peccaverit, et contemplo Domino, negaverit depositum proximo suo, quod fidei ejus creditum fuerat [h. aut id quod fidei ejus creditum fuerat], vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit, sive rem perditam invenerit, et inficiens insuper pejeraverit, et quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus peccare solent homines, convicta delicti, reddet omnia, quæ per fraudem voluit obtinere, integra, et quintam insuper partem domino, cui damnum intulerat. Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, et dabit eum sacerdoti, juxta æstimationem mensuramque delicti, qui rogabit pro eo coram Domino, et dimittetur illi pro singulis, quæ faciendo peccavit. [B. III, C. V.] Locutus est Dominus ad Mosen, dicens: Præcipe Aaron et filiis ejus: Hæc est lex holocausti: Cremabitur in altari tota nocte usque mane: ignis ex eodem altari erit. Vestietur sacerdos tunica et feminalibus lineis: tolletque cineres quos vorans ignis excussit, et ponens juxta altare, spoliabitur prioribus vestimentis, indutusque aliis, efferet eos extra castra et in loco mundissimo [h. non habet, usque ad favillam consumi faciet] usque ad favillam consumi faciet. Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subjiciens ligna mane per singulos dies, et imposito holocausto, desuper adolebit adipes pacificorum. Ignis est ipse perpetuus, qui nunquam deficiet in altari. Hæc est lex sacrificii et libamentorum, quæ offerent filii Aaron coram Domino, et coram altari [h. coram Domino in altari]. Tollet sacerdos pugillum similæ, quæ conspersa est oleo, et totum thus, quod super similam positum est: adolebitque illud in altari, in monumentum odoris suavissimi Domino: reliquam autem partem similæ comedat Aaron cum filiis suis, absque fermento, et comedet in loco sancto atrii tabernaculi. Ideo autem non fermentabitur, quia pars ejus in Domino offertur incensum. Sanctum sanctorum erit, sicut pro peccato atque delicto. Mares tantum stirpis Aaron comedent illud. Legitimum ac sempiternum est [Vulg. erit] in generationibus vestris de sacrificiis Domini. Omnis qui tetigerit illa, sanctificabitur. [T. IV, C. VI.] Et locutus est Dominus ad Mosen, dicens: Hæc est oblatio Aaron et filiorum ejus, quam offerre debent Domino in die unctionis suæ. Decimam partem epha offerent similæ in sacrificio sempiterno, medium ejus mane, et medium ejus

num ex ea pugillum. MART.

— Palatin. et Urbinas MSS., *plenum ex eo pugillum*: alii penes Martian., *ex toto* legunt pro *ex eo*.

vespere : quæ in sartagine oleo conspersa friget. Offerat autem eam calidam, in odorem suavissimum Domino, sacerdos qui patri jure successerit : et tota cremabitur in altari. Omne enim sacrificium sacerdotum igne consumetur, nec quisquam comedit ex eo. [C. VII.] Locutus est autem Dominus ad Mo- sen, dicens : Loquere ad Aaron et ad filios ejus : Ista est lex hostiæ pro peccato : In loco ubi offertur holocaustum, immolabitur coram Domino. Sanctum sanctorum est. Sacerdos, qui offeret [*Vulg.* offert.], comedet eam in loco sancto, in atrio tabernaculi. Quicquid [h. quicquid] tetigerit carnes ejus, sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lavabitur in loco sancto. Vas autem fictile, in quo cocta est, confringetur : quod si vas æneum fuerit, defricabitur, et lavabitur aqua. Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur carnibus ejus, quia sanctum sanctorum est. Hostia enim quæ ceditur pro peccato, cujus sanguinis infertur in tabernaculum testimonii ad expiandum in sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni.

[*Cap.* VII.] Hæc quoque est lex hostiæ pro delicto, sancta sanctorum est : idcirco ubi immolabitur holocaustum, mactabitur et victima pro delicto : sanguis ejus per gyrum fundetur altaris. Offerent ex ea caudam et adipem, qui operit vitalia. Duos renunculos, et pinguedinem quæ juxta ilia est, reticulumque jecoris cum renunculis. Et adolebit ea sacerdos super altare : incensum est Domini pro delicto. Omnis masculus de sacerdotali genere, in loco sancto vescetur his carnibus, quia sancta [*Vulg.* sanctum] sanctorum est. Sicut pro peccato offertur hostia, ita et pro delicto : utriusque hostiæ lex una erit ; ad sacerdotem, quia eam obtulerit, pertinebit. Sacerdos qui offert holocausti victimam, habebit pellem ejus. Et omne sacrificium similæ, quod coquitur in cli- bano, quicquid et in craticula vel in sartagine præparatur, ejus erit sacerdotis a quo offertur : (h. et) sive oleo conspersa, sive arida fuerit, cunctis filiis Aaron mensura æqua per singulos dividetur. Hæc est lex hostiæ pacificorum quæ offertur Domino. Si pro gratiarum actione fuerit oblatio, offerent panes absque fermento conspersos oleo, et lagana azyma uncta oleo, coctamque similam, et collyridas olei admistione conspersas : panes quoque fermentatos, cum hostia gratiarum, quæ immolatur pro pacificis : ex quibus unus pro primitiis offeretur Domino, et erit sacerdotis qui fundet hostiæ sanguinem. Cujus carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quidquam usque mane. Si voto vel sponte quisquam obtulerit hostiam, eadem similiter edetur die : sed et si quid in crastinum remanserit, vesci licitum est : quicquid autem tertius invenerit dies, ignis absumet. (C. VIII.) Etsi quis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, irrita fiet oblatio. nec proderit offerenti : quin potius quæcunque anima tali se edulio contaminaverit, prævaricationis rea erit. Caro, quæ aliquid tetigerit immundum, non comedetur, sed comburetur igni : qui fuerit

mundus, vescetur ea. Anima polluta, quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorum, quæ oblata est Domino, peribit de populis suis. Et quæ tetigerit immunditiam hominis, vel jumentum, sive omnis rei quæ polluere potest, et comederit de hujuscemodi carnibus, interibit de populis suis. Locutusque est Dominus ad Mo- sen, dicens : Loquere filiis Israel : Adipem ovis, et bovis, et capræ, non comedetis Adipem cadaveris morticini, et ejus animalis quod a bestia captum est, habebitis in usus varios. Si quis adipem, qui offerri debet in incensum (h. Si quis adipem animalium quæ offerri debent in sacrificium) Domini, comederit, peribit de populo suo. Sanguinem quoque omnis animalis non sumetis in cibo, tam de avibus quam de pecoribus (h. non sumetis in cibo, in cunctis habitaculis vestris). Omnis anima, quæ ederit sanguinem, peribit de populis suis. (C. IX) Locutusque est Dominus ad Mo- sen, dicens : Loquere filiis Israel (*Vulg.* add. dicens) : Qui offert victimam pacificorum Domino, offerat simul et sacrificium, id est, et libamenta ejus. Ten-ebit manibus adipem hostiæ, et pectusculum : cumque ambo oblata Domino consecraverit, tradet sacerdoti, qui adolebit adipem super altare, pectusculum autem erit Aaron et filiorum ejus. Armus quoque dexter de pacificorum hostiis cedet in primitias sacerdotis. Qui obtulerit sanguinem et adipem, filiorum Aaron, ipse habebit armum dextrum in portione sua. Pectusculum enim elevationis et armum separationis tulit a filiis Israel de hostiis eorum pacificis, et dedit Aaron sacerdoti ac filiis ejus, lege perpetua, ab omni populo Israel. (T. V, B. IV.) Hæc est unctio Aron et filiorum ejus in cæremoniis Domini, die qua obtulit eos Mo- ses, ut sacerdotio fungerentur, et quæ præcepit dari eis Dominus a filiis Israel religione perpetua in generationibus suis. Ista lex holocausti et sacrificii pro peccato atque delicto, et pro consecratione et pacificorum victimis ; quas (*Vulg.* quam) constituit Dominus Mosi in monte Sinai, quando mandavit filiis Israel ut offerrent oblationes suas Domino in deserto Sinai.

(C. X, *Cap.* VIII.) Locutusque est Dominus ad Mo- sen, dicens : Tolle Aaron cum filiis suis vestes eorum, et unctionis oleum, vitulum pro peccato, duos arietes, et canistrum cum azymis, et congregabis omnem cætum ad ostium tabernaculi. (C. XI.) Fecit Mo- ses ut Dominus imperaverat. Congregataque omni turba ante fores tabernaculi, ait : Iste est sermo, quem jussit Dominus fieri. Statimque obtulit Aaron et filios ejus. Cumque lavisset eos, vestivit pontificem subucula linea, accingens eum balteo, et induens (*Vulg.* add. eum) tunica hyacinthina, et desuper humerale imposuit, quod astringens cingulo, aptavit rationali, in quo erat Doctrina et Veritas. Cidari quoque textit caput : et super eam contra frontem, posuit laminam auream consecratam in sanctificatione, sicut præceperat ei Dominus. Tulit et unctionis oleum, quo linivit tabernaculum

cum omni suppellectili sua. Cumque sanctificans **A** aspersisset altare septem vicibus, unxit illud, et omnia vasa ejus, labrumque cum basi (h. fistula) sua sanctificavit oleo. Quod fundens super caput Aaron, unxit eum et consecravit; filios quoque ejus oblatos vestivit tunicis lineis, et cinxit balteo (*Vulg.* balteis), imposuitque mitras, ut jusserat Dominus. Obtulit et vitulum pro peccato. Cumque super caput ejus imposuisset Aaron, et filii ejus manus suas, immolavit eum, hauriens sanguinem, et tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrum. Quo expiato et sanctificato, fudit reliquum sanguinem ad fundamenta ejus. Adipem autem qui erat super vitalia, et reticum jecoris, duosque renunculos cum arvinulis suis, adolevit super altare: vitulum cum pelle, carnibus, et fimo, cremans extra castra, sicut præceperat Dominus. Obtulit et arietem in holocaustum, super cujus caput cum imposuissent Aaron et filii ejus manus suas, immolavit eum, et fudit sanguinem ejus super altare per circuitum (*Vulg.* per circuitum altaris). Ipsumque arietem in frusta concidens, caput ejus, et artus, et adipem adolevit igni, lotis prius intestinis et pedibus, totumque simul arietem incendit super altare, eo quod esset holocaustum suavissimi odoris Domino, sicut præceperat ei. Obtulit et arietem secundum, in consecratione sacerdotum, possueruntque super caput illius Aaron et filii ejus manus suas. Quem cum immolasset Moses, sumens de sanguine, tetigit extremum auriculæ dextræ Aaron, et pollicem manus ejus dextræ, similiter et pedis. Obtulit et filios Aaron. Cumque de sanguine arietis immolati tetigisset extremum auriculæ singulorum dextræ, et pollices manus ac pedis dextri, reliquum fudit super altare per circuitum: adipem vero, et caudam, omnemque pinguedinem quæ operit intestina reticulumque jecoris, et duos renes cum adipibus suis et armo dextro separavit. Tollens autem de canistro azymorum, quod erat coram Domino, panem absque fermento, et collyridam conspersam oleo, laganumque posuit super adipem et armum dextrum, tradens simul omnia Aaron et filiis ejus. Qui postquam levaverunt ea coram Domino¹, rursum suscepta de manibus eorum, adolevit super altare holocausti, eo quod consecrationis esset oblatio, in odorem suavitalis sacrificii Domino. Tulit et pectusculum, elevans illud coram Domino, de ariete consecrationis in partem suam (h. in partem suam Moses), sicut præceperat ei Dominus. Assumensque unguentum et sanguinem qui erat super altare (*Vulg.* altari), aspersit super Aaron et vestimenta ejus, et super filios illius ac vestes eorum. Cumque sanctificasset eos in vestitu suo (h. Cumque sanctificasset eos et vestes eorum), præcepit eis, dicens: Coquite car-

nes ante fores tabernaculi (h. tabernaculi testimonii), et ibi comedetis eas. Panes quoque consecrationis edite qui positi sunt in canistro, sicut præcepit mihi Dominus, dicens: Aaron et filii ejus comedent eos: quidquid autem reliquum fuerit de carne et panibus, ignis absumet. De ostio quoque tabernaculi non exhibitis septem diebus, usque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestræ. Septem enim diebus finitur consecratio: sicut et impræsentiarum factum est, ut ritus sacrificii compleatur (*Vulg.* compleretur). Die ac nocte manebitis in tabernaculo observantes custodias Domini, ne moriamini: sic enim mihi præceptum est. Feceruntque Aaron et filii ejus cuncta quæ locutus est Dominus per manum Mosi.

B (*Cap. IX.*) Facto autem octavo die, vocavit Moses Aaron et filios ejus, ac majores natu Israel, dixitque ad Aaron: Tolle de armento vitulum pro peccato, et arietem in holocaustum, utrumque immaculatum, et offer illos coram Domino. Et ad filios Israel loqueris: Tollite hircum pro peccato, et vitulum atque agnum anniculos, et sine macula, in holocaustum, bovem et arietem pro pacificis; et immolate eos coram Domino, in sacrificio singulorum similam oleo conspersam offerentes. Hodie enim Dominus apparebit vobis. Tulerunt ergo cuncta quæ jusserat Moses ad ostium tabernaculi, ubi cum omnis astaret multitudo, ait Moses: Iste est sermo, quem præcepit Dominus: facite, et apparebit vobis gloria ejus. Dixitque ad Aaron: Accede ad altare, et immola pro peccato tuo: offer holocaustum, et deprecare pro te et pro populo. Cumque mactaveris hostiam populi, ora pro eo, sicut præcepit Dominus. Statimque Aaron accedens ad altare, immolavit vitulum pro peccato suo; cujus sanguinem obtulerunt ei filii sui; in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, et fudit residuum ad basim ejus. Adipemque et renunculos ac reticulum jecoris, quæ sunt pro peccato, adolevit super altare, sicut præceperat Dominus Mosi; carnes vero et pellem ejus extra castra combussit igni. Immolavit et holocausti victimam, obtuleruntque ei filii sui sanguinem ejus, quem fudit per altaris circuitum. Ipsam etiam hostiam in frusta concissam, cum capite et membris singulis obtulerunt. Quæ omnia super altare *cremavit igni* (h. non habet), lotis prius aqua intestinis et pedibus. Et pro peccato populi offerens mactavit hircum: expiatoque altari (h. quo loto atque oblato), fecit holocaustum, addens in sacrificio lihamenta, quæ pariter offeruntur, et adolens ea super altare, absque cæremoniis holocausti matutini. Immolavit et bovem atque arietem, hostias pacificas populi; obtuleruntque ei filii sui sanguinem, quem fudit

¹ Non incongruo sensu habent hic canon, et S. Germani ms. codex, num. 3, *postquam libaverunt ea coram Domino*, MART.

— Quidam ponens Martian. ms., *libaverunt*, pro *levaverunt*, satis absurde, quidquid ipsi videatur,

neque enim degustare Hebræis licebat quæ offerrent. Latinorum is est librorum solemnissimus error, qui litteras I pro E, et B pro V, ex vulgi pronuntiatione substitununt.

super altare in circuitu. Adipes autem bovis, et caudam arietis (h. Adipem autem bovis et arietis, et caudam arietis) renunculosque cum adipibus suis, et reticulum jecoris posuerunt super pectora. Cumque cremati essent adipes in altari, pectora eorum, et armos dextros separavit Aaron, elevans coram Domino, sicut præceperat Moyses. Et tendens manum contra populum ¹, benedixit ei. Sicque completis hostiis pro peccato, et holocaustis, et pacificis, descendit. Ingressi autem et Moses et Aaron tabernaculum testimonii, et deinceps egressi, benedixerunt populo. (B. V.) Apparuitque gloria Domini omni multitudini, et ecce egressus ignis a Domino, devoravit holocaustum, et adipes qui erant super altare. Quod cum vidissent turbæ, laudaverunt Dominum, ruentes in facies suas.

(C. XII. Cap. X.) Arreptisque Nadab et Abiu filii Aaron thuribus, posuerunt ignem et incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum: quod eis præceptum non erat. Egressusque ignis a Domino, devoravit eos, et mortui sunt coram Domino. Dixit Moses ad Aaron: Hoc est quod locutus est Dominus: Sanctificabor in iis qui appropinquant mihi, et in conspectu omnis populi glorificabor. Quod audiens tacuit Aaron. Vocatis autem Moses Misaele et Elsaphan, filii Oziel, patris Aaron, ait ad eos: Ite et tollite fratres vestros de conspectu sanctuarii, et asportate extra castra. Confestimque pergentes, tulerunt eos sicut jacebant, vestitos lineis tunicis, et ejecerunt foras (h. confestimque pergentes tulerunt eos in tunicis suis, et ejecerunt foras), ut sibi fuerat imperatum. Et dixit Moses ad Aaron et ad Eleazar, atque Ithamar, filios ejus, Capita vestra nolite nudare, et vestimenta nolite scindere, ne forte moriamini, et super omnem cætum oriatur indignatio. Fratres quoque vestri, omnis domus Israel, plangent incendium quod Dominus suscitavit: vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quippe sanctæ unctionis est super vos. Qui fecerunt omnia juxta præceptum Mosi. (T. VI. C. XIII.) Dixit quoque Dominus ad Aaron: Vinum omne quod inebriare potest, non bibetis tu et filii tui, quando intretis in tabernaculum testimonii, ne moriamini; quia (h. non habet) præceptum sempiternum est in generationes vestras. Et ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum et profanum, inter pollutum et mundum, doceatisque filios Israel omnia legitima mea quæ locutus est Dominus ad eos per manum Mosi. (C. XIV.) Locutusque est Moses ad Aaron, et ad Eleazar, et Ithamar filios ejus qui residui erant: Tollite sacrificium, quod remansit de oblatione Domini, et comedite illud absque fermento juxta altare, quia sanctum sanctorum est. Comeditis autem in loco sancto, quod datum est tibi et

A filiis tuis de oblationibus Domini, sicut præceptum est mihi. Pectusculum quoque quod oblatum est, et armum qui separatus est, edetis in loco mundissimo tu et filii tui, ac filia tuæ tecum. Tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostiis salutaribus filiorum Israel: eo quod armum et pectus, et adipes qui cremantur in altari, elevaverunt coram Domino, et pertineant ad te, et ad filios tuos, lege perpetua, sicut præcepit Dominus. Inter hæc hircum, qui oblatus fuerat pro peccato, cum quæreret Moses, exustum reperit, iratusque contra Eleazar et Ithamar, filios Aaron, qui remanserant, ait: Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto, quæ sancta sanctorum est, et data vobis ut portetis iniquitatem multitudinis, et rogetis pro ea in conspectu Domini, præsertim cum de sanguine illius non sit illatum intra sancta, et comedere eam debueritis in sanctuario, sicut præceptum est mihi? Respondit Aaron: Oblata est hodie victima pro peccato, et holocaustum coram Domino: mihi autem accidit, quod vides. Quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in cæremoniis, mente lugubri? Quod cum audisset Moses, recepit satisfactionem.

(B. VI, C. XV, Cap. XI.) Locutus est Dominus ad Mosen et Aaron dicens: Dicite filiis Israel: Hæc sunt animalia quæ comedere debetis de cunctis animantibus (h. quadrupedibus) terræ: Omne quod habet divisam ungulam, et ruminat in pecoribus, comedetis. Quidquid autem ruminat quidem, et habet ungulam, sed non dividit eam, sicut camelus et cætera, non comedetis illud, et inter immunda reputabitis. Chærogryllus qui ruminat, ungulamque non dividit, immundus est: lepus quoque, nam et ipse ruminat, sed ungulam non dividit. Et sus, qui cum ungulam dividat, non ruminat. Horum carnibus non vescemini, nec cadavera contingetis, quia immunda vobis. (C. XVI.) Hæc sunt etiam quæ gignuntur in aquis, et vesci licitum est. Omne quod habet pinnulas et squamas, tam in mari quam in fluminibus et stagnis (h. non habet, et stagnis), comedetis. Quidquid autem pinnulas et squamas non habet eorum, quæ in aquis moventur et vivunt, abominabile vobis et exsecrandum erit, carnes eorum non comedetis, et morticina vitabitis. Cuncta quæ non habent pinnulas et squamas in aquis, polluta erunt. (C. XVII.) Hæc sunt quæ de avibus comedere non debetis, et vitanda sunt vobis: aquilam et gryphem, et halæetum, milvum ac vulturem juxta genus suum, et omne corvini generis in similitudinem suam, strutionem, [et noctuam, et larum, et accipitrem juxta genus suum: bubonem, et mergulum, et ibin, cygnum, et onocrotalum, et porphyrionem, herodionem et charadriionem juxta

¹ Diversæ occurrunt voculæ hoc loco in Hebræo et Samaritano textu. Hebræus legit אל העם, *el haam*, id est *ad populum*: Samaritanus על העם, *al haam*, *super vel contra populum*. MART.

— Urbinas et Palatin. mss. *extendens*: tum ille paulo pressius Hebræo, *ad populum*, אל העם, et *benedixit ei*, pro *eis*.

² Nostri ms., *Et omnis*, etc.

genus suum, upupam quoque, et vespertilionem. **A** (C. XVIII.) Omne de volucris quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis. Quidquid autem ambulat quidem super quatuor pedes, sed habet longiora retro crura, per quæ salit super terram, comedere debetis, ut est bruchus in genere suo, et attacus atque ophiomachus, ac locusta, singula juxta genus suum. Quidquid autem ex volucris quatuor tantum habet pedes, execrabile erit vobis, et quicumque morticina eorum tetigerit, polluetur, et erit immundus usque ad vesperum, et si necesse fuerit ut portet quippiam horum (h. et qui portaverit quippiam horum) mortuum, lavabit vestimenta sua, et immundus erit usque ad occasum solis. Omne animal quod habet quidem ungulam, sed non dividit eam, nec ruminat, immundum erit, et qui tetigerit illud, contaminabitur. **B** Quod ambulat super manus, ex cunctis animantibus, quæ incendunt quadrupedia, immundum erit: qui tetigerit morticina eorum, polluetur usque ad vesperum. Et qui portaverit hujuscemodi cadavera, lavabit vestimenta sua, et immundus erit usque ad vesperum, quia omnia hæc immunda sunt vobis. Hæc quoque inter polluta reputabuntur de his quæ moventur in terra, mustela et mus et crocodilus, singula juxta genus suum, mygale, et chamæleon, et stellio, et lacerta, et talpa, omnia hæc immunda sunt; qui tetigerit morticina eorum, immundus erit usque ad vesperum, et super quod ceciderit quidquam de morticinis eorum, polluetur, tam vas ligneum et vestimentum, quam pelles et cilicia, et in quocunque sit opus intingentur aqua, et polluta erunt usque ad vesperum, et sic postea mundabuntur. Vas autem fictile, in quod horum quidquam intro ceciderit, polluetur, et idcirco frangendum est. Omnis cibus quem comedetis, si fusa fuerit super eum aqua, immundus erit: et omne liquens quod bibitur de universo vase, immundum erit. Et quidquid de morticinis istiusmodi ceciderit super illud, immundum erit, sive clibani, sive chytropodes, destruentur et immundi erunt. Fontes vero et cisternæ, et omnis aquarum congregatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit, polluetur. Si ceciderint super sementem, non polluent eam. Si autem quispiam aqua sementem perfuderit, et postea morticinis tacta fuerit, illico polluetur. Si mortuum fuerit animal, quod licet vobis comedere, **D** qui cadaver ejus tetigerit, immundus erit usque ad vesperum, et qui comederit ex eo quidpiam, sive portaverit, lavabit vestimenta sua, et immundus erit usque ad vesperum. (C. XIX.) Omne quod reptat super terram, abominabile erit, nec assumetur in cibum. Quidquid super pectus quadrupes graditur, et multos habet pedes, sive per humum trahitur, non comedetis, quia abominabile est. Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quidquam eorum, ne immundi sitis. Ego enim sum Dominus Deus vester: sancti estote, quia ego sanctus sum. Ne polluatis animas vestras in omni

reptili, quod movetur super terram. Ego enim sum Dominus qui eduxi vos de terra Ægypti, ut essem vobis in Deum. Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. Ista est lex animantium ac volucrum, et omnis animæ viventis, quæ movetur in aqua, et reptat in terra, ut differentias noveritis mundi et immundi, et sciatis quid comedere et quid respicere debeatis.

(B. VII, C. XX, *Cap. XII.*) Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filiis Israel, et dices ad eos: Mulier, si suscepto semine (h. fuso semine) pepererit masculum, immunda erit septem diebus, juxta dies separationis menstruæ. Et die octavo circumcidetur infantulus: ipsa vero triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies purificationis ejus (C. XXI). Sin autem feminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus juxta ritum fluxus menstrui, et sexaginta ac sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Cumque expleti fuerint dies purificationis ejus, pro filio, sive pro filia, deferet agnum anniculum in holocaustum, et pullum columbæ, sive turturem pro peccato ad ostium tabernaculi testimonii, et tradet sacerdoti, qui offeret illa coram Domino, et rogabit pro ea, et sic mundabitur a profluvio sanguinis sui. Ista est lex parientis masculum aut feminam. Quod si non invenerit manus ejus, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures vel duos pullos columbæ, unum in holocaustum, et alterum pro peccato. Orabitque pro ea **C** sacerdos, et sic mundabitur.

(B. VII, C. XXII, *Cap. XIII.*) Locutusque est Dominus ad Moysen et Aaron, dicens: Homo, in cuius cute et carne ortus fuerit diversus color sive pustula, aut quasi lucens quidpiam, id est plaga, lepræ, adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad unum quemlibet filiorum ejus. Qui cum viderit lepram in cute, et pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem lepræ humiliorem cute et carne reliqua, plaga lepræ est, ad arbitrium ejus separabitur. Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, et pili coloris pristini, recludet eum sacerdos septem diebus, et considerabit die septimo: et si quidem lepra ultra non creverit, nec transierint in cute priores terminos, rursus includet **D** *Vulg.* recludet) eum septem diebus aliis. Et die septimo contemplabitur; si obscurior fuerit lepra, et non creverit mundabit eum, mundabit quia scabies est; lavabitque homo vestimenta sua, et mundus erit. Quod si postquam a sacerdote visus est, et redditus munditiæ, iterum lepra creverit, adducetur ad eum, et immunditiæ condemnabitur. Plaga lepræ si fuerit in homine, adducetur ad sacerdotem, et videbit eum. Cumque color albus in cute fuerit, et capillorum mutaverit aspectum, ipsa quoque caro viva apparuerit: lepra vetustissima iudicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos, et non recludet, quia perspicuæ immun-

ditia est ¹. Si autem effloruerit discurrens lepra in cute, et operuerit omnem cutem a capite usque ad pedes: quidquid sub aspectum oculorum cadit, considerabit eum sacerdos (h. sub aspectu oculorum sacerdotis), et teneri lepra mundissima iudicabit: eo quod omnis in candorem versa sit, et idcirco homo mundus erit. Quando vero caro vivens in eo apparuerit, tunc sacerdotis iudicio polluetur, et inter immudos reputabitur. Caro enim viva si lepra aspergatur, immunda est. Quod si rursus versa fuerit in alborem, et totum hominem operuerit, considerabit eum sacerdos, et mundum esse decernet. Caro et cutis, in qua ulcus natum est et sanatum, et in loco ulceris cicatrix apparuerit alba, sive subrufa, adducetur homo ad sacerdotem: qui cum viderit locum lepræ humiliorem carne reliqua, et pilos versos in candorem, contaminabit eum, plaga enim lepræ orta est in ulcere. Quod si pitus coloris est pristini, et cicatrix subobscura, et vicina carne non est humilior, recludet eum septem diebus. Et si quidem creverit, adjudicabit eum lepræ. Sin autem steterit in loco suo, ulceris est cicatrix, et homo mundus erit. Caro et cutis, quam ignis exusserit, et sanata albam sive rufam habuerit cicatricem, considerabit eam sacerdos, et ecce versa est in alborem (h. et ecce pilus versus est in alborem), et locus ejus reliqua cute humilior: contaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta est. Quod si pilorum color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, et ipsa lepræ species fuerit subobscura, recludet eum septem diebus, et die septimo contemplabitur: si creverit in cute lepra, contaminabit eum. Sin autem in loco suo candor steterit non satis clarus, plaga combustionis est, et idcirco mundabitur, quia cicatrix est combusturæ. Vir, sive mulier, in cujus capite, vel barba germinaverit lepra, videbit eos sacerdos. Et si quidem humilio fuerit locus carne reliqua, et capillus flavus solitoque subtilior, contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbæ est. Sin autem viderit locum maculæ aequalis vicinæ carni, et capillum nigrum, recludet eum septem diebus, et die septimo intuebitur. Si non creverit macula, et capillus sui coloris est, et locus plagæ carni reliquæ æqualis, radetur homo absque loco maculæ, et includetur septem diebus aliis. Si die septimo visa fuerit stetisse plaga in loco suo, nec humilior carne reliqua, mundabit eum, lotisque vestibis suis, mundus erit. Sin autem post emundationem rursus creverit macula in cute, non quæret amplius utrum capillus in flavum colorem sit commutatus, quia aperte immundus est. Porro si steterit macula, et capilli nigri fuerint, noverit hominem esse sanatum, et confidenter eum pronuntiet mundum. Vir, sive mulier, in cujus cute candor apparuerit, intuebitur

A eos sacerdos. Si deprehenderit subobscurum alborem lucere in cute, sciat non esse lepram, sed maculam coloris candidi, et hominem mundum. Vir, de cujus capite capilli fluunt, calvus ac mundus est; et si a fronte ceciderunt pili, recalvaster et mundus est. Si autem in calvitio sive in recalvatione albus vel rufus color fuerit exortus, et hoc sacerdos viderit, condemnabit eum haud dubie lepræ, quæ orta est in calvitio. Quicumque ergo maculatus fuerit lepra, et separatus ad arbitrium sacerdotis, habebit vestimenta dissuta (h. scissa), caput nudum, os veste contactum, contaminatum ac sordidum se clamabit (h. contaminatum ac sordidum eum clamabit). Omni tempore quo leprosus est immundus, solus habitabit extra castra. Vestis lanea, sive lineæ, quæ lepram habuerit in stamine atque subtegmine, aut certe pellis, vel quidquid ex pelle confectum est, si alba vel rufa macula fuerit infecta, lepra reputabitur, ostendeturque sacerdoti. Qui consideratam recludet septem diebus, et die septimo rursus aspiciens si crevisse deprehenderit, lepra perseverans est: pollutum iudicabit vestimentum, et omne in quo fuerit inventa: et idcirco comburetur flammis. Quod si eam viderit non crevisse, præcipiet, et lavabunt id in quo lepra est, recludetque illud septem diebus aliis. Et cum viderit faciem quidem pristinam non reversam, nec tamen crevisse lepram, immundum iudicabit, et igne comburet, eo quod infusa sit in superficie vestimenti, vel per totum, lepra. Sin autem obscurior fuerit locus lepræ, postquam vestis est lota, abrumpet eum, et a solido dividet. Quod si ultra apparuerit in his locis quæ prius immacolata erant, lepra volatilis et vaga, debet igne comburi. Si cessaverit, lavabit ea quæ ² pura sunt, secundo, et munda erunt. Ista est lex lepræ vestimenti lanei et linei staminis, atque subtegminis, omnisque suppellectilis, pellicinæ quomodo mundari debeat vel contaminari.

(C. XXIII, Cap. XIV). Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: Hic est ritus leprosi, quando mundandus est: Adducetur ad sacerdotem, qui egressus extra castra, cum invenerit lepram esse mundatam, præcipiet ei qui purificatur, ut offerat pro se duos passeris vivos, quibus vesci licitum est, et lignum cedrinum, vermiculumque et hyssopum. Et unum ex passeribus immolari jubebit in vase fictili super aquas viventes: alium autem vivum cum ligno cedrino, et cocco et hyssopo, tinget in sanguine passeris immolati, quo asperget illum, qui mundandus est, septies, ut jure purgetur, et dimittet passerem vivum, ut in agrum avolet. Cumque laverit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, et lavabitur aqua: purificatusque ingreditur castra, ita duntaxat ut maneat extra tabernaculum suum septem diebus, et in die septimo radat capil-

¹ Legi etiam hic potest, ut in canone et aliquot mss. libris, quia perspicue immunditia est. MART. Unus Palatin, *condemnat*: et paulo post cum Urbinatè, atque aliis apud Martian., *Quia perspicue*

immunditiæ est.

² Videtur ex vocibus *ea quæ* non nemo scripsisse *aquas*, ex quo factum, ut utrumque simul præferant vulgati libri.

los capitis, barbamque et supercilia, ac totius corporis pilos. Et lotis rursus vestibus et corpore, die octavo assumet duos agnos immaculatos, et ovem anniculam absque macula, et tres decimas similæ in sacrificium, quæ conspersa sit oleo, et seorsum olei sextarium. Cumque sacerdos purificans hominem, statuerit eum et hæc omnia coram Domino in ostio tabernaculi testimonii, tollet agnum, offeret eum pro delicto, oleique sextarium. Et oblatis ante Dominum omnibus, immolabit agnum, ubi immolari solet hostia pro peccato, et holocaustum, id est, in loco sancto. Sicut enim pro peccato, ita et pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia: sancta sanctorum est. Assumensque sacerdos de sanguine hostiæ, quæ immolata est pro delicto, ponet super extremum auriculæ dextræ ejus, qui mundatur, et super pollices manus dextræ et pedis, et de olei sextario mittet in manum suam sinistram, tingetque digitum dextrum in eo, et asperget septies contra Dominum [*Vulg.* coram Domino]. Quod autem reliquum est olei in læva manu, fundet super extremum auriculæ dextræ ejus, qui mundatur, et super pollices manus ac pedis dextri, et super sanguinem qui fusus est pro delicto, et super caput ejus. Rogabitque pro eo coram Domino, et faciet sacrificium pro peccato. Tunc immolabit holocaustum, et ponet illud in altari cum libamentis suis, et homo rite mundabitur. Quod si pauper est, et non potest manus ejus invenire quæ dicta sunt, sumet agnum pro delicto ad oblationem ut roget pro eo sacerdos, decimamque partem similæ conspersæ oleo in sacrificium, et olei sextarium, duosque turtures, sive duos pullos columbæ, quorum sit unus pro peccato, et alter in holocaustum: offeretque ea die octavo purificationis suæ sacerdoti, ad ostium tabernaculi testimonii coram domino. Qui suscipiens agnum pro delicto et sextarium olei, lavabit simul; immolatoque agno, de sanguine ejus ponet super extremum auriculæ dextræ illius qui mundatur, et super pollices manus ejus ac pedis dextri: olei vero partem mittet in manum suam sinistram, in quo tingens digitum dextræ manus asperget septies coram Domino: tangetque extremum dextræ auriculæ illius qui mundatur, et pollices manus ac pedis dextri, in loco sanguinis qui effusus est pro delicto: reliquam autem partem olei, quæ est in sinistra manu, mittet super caput purificati, ut placet pro eo Dominum: et turturem sive pullum columbæ offeret, unum pro delicto, et alterum in holocaustum cum libamentis suis. Hoc est sacrificium leprosi, qui habere non potest omnia in emundationem sui [C. XXIV.] Locutusque est Dominus ad Mosen et Aaron, dicens: Cum ingressi fueritis terram Chanaan, quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepræ in ædibus, ibit cujus est domus, nuntians sacerdoti, et dicet: Quasi plaga lepræ videtur mihi esse in domo mea. At ille præcipiet, ut efferant universa de domo. priusquam ingrediatur eam, et videat utrum lepra

A [*Vulg.* leprosa] sit, ne immunda fiant omnia quæ in domo sunt. Intrabitque postea, ut consideret domus lepram: et cum viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore sive rubore deformes, et humiliores superficie reliqua, egredietur ostium domus, et statim claudet eam septem diebus. Reversusque die septimo, considerabit eam. Si invenerit crevisse lepram, jubebit erui lapides in quibus lepra est, et projici eos extra civitatem in locum immundum: domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, et spargi pulverem rasuræ extra urbem in locum immundum, lapidesque alios reponi pro his qui ablatis fuerint, et luto alio liniri domum. Sin autem postquam eruti sunt lapides, et pulvis erasus, et alia terra lita, ingressus sacerdos viderit reversam lepram, et parietes aspersos [*Vulg.* respersos] maculis, lepra est perseverans, et immunda domus: quam statim destruent, et lapides ejus ac ligna, atque universum pulverem projicient extra oppidum in locum immundum. Qui intraverit domum quando clausa est, immundus erit usque ad vespereum: et qui dormierit in ea, et comederit quippiam, lavabit vestimenta sua. Quod si introierit sacerdos, et viderit lepram non crevisse in domo, postquam denuo lita fuerit, purificabit eam, reddita sanitate, et in purificationem ejus sumet duos passeres, lignumque cedrinum, et vermiculum atque hyssopum, et immolato uno passere in vase fictili super aquas vivas, tollet lignum cedrinum, et hyssopum, et coccum, et passerem vivum, et tinget omnia in sanguine passeris immolati, atque in aquis viventibus, et asperget domum septies, purificabitque eam in sanguine passeris quam in aquis viventibus, et in passere vivo, lignoque cedrino et hyssopo atque vermiculo. Cumque dimiserit passerem avolare in agrum libere, orabit pro domo, et jure mundabitur. Ista est lex omnis lepræ et percussuræ, lepræ vestium, et domorum, cicatricis et erumpentium papularum, lucentis maculæ, et in varias species coloribus immutatis, ut possit sciri quo tempore mundum quid vel immundum sit.

[T. VIII, B. VIII, C. XXV, Cap. XV.] Locutusque est Dominus ad Mosen et Aaron, dicens: Loquimini filiis Israel, et dicite eis: Vir, qui patitur fluxum seminis, immundus erit. Et tunc judicabitur huic vitio subjacere, cum per momenta singula adhæserit carni illius, atque concreverit fœdus humor. Omne stratum, in quo dormierit, immundum erit, et ubicunque sederit. Et si quis hominum tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua, et ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vespereum. Si sederit ubi ille sederat, et ipse lavabit vestimenta sua, et lotus aqua, immundus erit usque ad vespereum. Qui tetigerit carnem ejus lavabit vestimenta sua, et ipse lotus aqua immundus erit usque ad vespereum. Si salivam hujuscemodi homo jecerit super eum, qui mundus est, lavabit vestimenta sua, et lotus aqua, immundus erit usque ad vespereum. Sagma super quod sederit, immundum

erit, et quidquid sub eo fuerit qui fluxum seminis patitur, pollutum erit usque ad vesperum. Qui portaverit horum aliquid, lavabit vestimenta sua, et ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum. Omnis quem tetigerit qui talis est, non lotis ante manibus, lavabit vestimenta sua, et lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum. Vas fictile quod tetigerit, confringetur [h. fluxum seminis patiens, confringetur]: vas autem lignum lavacitur aqua. Si sanatus fuerit qui hujuscemodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, et lotis vestibus ac toto corpore in aquis viventibus; erit mundus. Die autem octavo sumet duos tortures, aut duos pullos columbæ, et veniet in conspectum Domini ad ostium tabernaculi testimonii, dabitque eos sacerdoti, qui faciet unum pro peccato, et alterum in holocaustum: rogabitque pro eo coram Domino, ut emundetur a fluxu seminis sui. Vir, de quo egreditur semen coitus, lavabit aqua omne corpus suum: et immundus erit usque ad vesperum. Vestem et pellem, quam habuerit, lavabit aqua, et immunda erit usque ad vesperum. Mulier cum qua coierit lavabitur aqua, et immunda erit usque ad vesperum. [C. XXVI.] Mulier quæ, redeunte mense, patitur fluxum sanguinis [h. Mulier quæ patitur fluxum sanguinis], septem diebus separabitur, Omnis qui tetigerit eam, immundus erit usque ad vesperum: et in quo dormierit, vel sederit diebus separationis suæ, polluetur. Qui tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua: et ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum. Omne vas, super quod illa sederit, quisquis attigerit, lavabit vestimenta sua: et [Vulg. add. ipse] lotus aqua, pollutus erit usque ad vesperum. Si coierit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, immundus erit septem diebus: et omne stratum, in quo dormierit, polluetur. Mulier, quæ patitur multis diebus fluxum sanguinis non in tempore menstruali, vel quæ post menstruum sanguinem fluere non cessat, quando huic subjacet passioni, immunda erit quasi sit in tempore menstruo. Omne stratum in quo dormierit, et vas in quo sederit, pollutum erit. Quicumque tetigerit ea, lavabit vestimenta sua, et ipse lotus aqua, immundus erit usque ad vesperum. Si steterit sanguis, et fluere cessaverit, numerabit

¹ Vetustissimæ quædam membranæ, quæ ex perduto Veronensi ms. superant, quibuscum hoc et subsequens capitulum, tum alia inferius nonnulla contulimus, hic præferant in ostia.

² Nomen hic expositum posuit Scholiastes, cum in Hebræo sit לַאזַאֵל, laazael, id est *azazel*: Azazel autem infra, v. 26, ab eodem Scholiaste nostro interpretatur iterum *crudelis Dei*, qui putat *azazel* esse vocem compositam ex אָזַר, *azar* et אֵל, *el*, ut לַאזַאֵל *azazel* legatur pro לַאזַאֵל, *azazel*, quod proprie sonat, *asperum, sævum, sive crudelem Dei*. Idem sensisse videtur Syrus interpres, qui hic habet לַאזַאֵל, *laxozoiel*, id est *fortissimo Deo, vel crudeli Dei* juxta adnotationem marginalem. Hanc vocis, *azazel*, originationem probat similiter R. Saadias

septem dies purificationis suæ; et octavo die offeret pro se sacerdoti duos turtures vel duos pullos columbæ ad ostium tabernaculi testimonii: qui unum faciet pro peccato, et alterum in holocaustum, rogabitque pro ea coram Domino, et pro fluxu immunditiæ ejus. Docebitis ergo filios Israël, ut caveant immunditiam, et non moriantur in sordibus suis, cum polluerint tabernaculum meum, quod est inter eos. Ista est lex ejus, qui patitur fluxum seminis, et qui polluitur coitu, et quæ menstruis temporibus separatur, vel quæ jugi fluit sanguine, et hominis qui dormierit cum ea.

[T. IX, B. IX, C. XXXVII, Cap. XVI.] Locutusque est Dominus ad Mosen post mortem duorum filiorum Aaron, quando offerentes ignem alienum interfecti sunt, et præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne omni tempore ingrediatur sanctuarium, quod est in velum coram propitiatorio, quo tegitur arca, ut non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum), nisi hæc ante fecerit. Vitulum offeret pro peccato, et arietem in holocaustum. Tunica linea vestiatur, feminalibus lineis verenda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti: hæc enim vestimenta sunt sancta: quibus: cunctis, cum lotus fuerit, induetur. Suscipietque ab universa multitudine filiorum Israel duos hircos pro peccato, et unum arietem in holocaustum. Cumque obtulerit vitulum, et oraverit pro se et pro domo sua, duos hircos stare faciet coram Domino in ostio tabernaculi testimonii¹: mittens super utrumque sortes; sortem unam Domino, et alteram [h. et alteram crudeli Dei] capro emissario², cujus sors exierit Domino, offeret illum pro peccato: cujus autem in caprum emissarium, statuet eum vivum coram Domino, ut fundat preces super eum, et emittat illum in solitudinem [h. Lazazel in solitudinem]. His rite celebratis, offeret vitulum, et rogans pro se et pro domo sua, immolabit eum. Assumptoque thuribulo, quod de prunis altaris impleverit, et hauriens manu compositum thymiama in incensum, ultra velum intrabit in sancta: ut positus³ super ignem aromatibus coram Domino, nebula eorum et vapor operiat [ms. operiet] oraculum, quod est super testimonium, et non moriatur. Tolle quoque de sanguine vituli, et asperget digito septies⁴ [h. Tolle

Gaon; sed eam alii doctores Hebræorum rejiciunt, qui litterarum ordine servato, verbum לַאזַאֵל, *azazel* conflatum esse dicunt ex אָזַר, *ez caper*, et אֵל. *azal*, *abiit*: quo sensu hanc vocem accipiunt tum Græci, tum Latini, quotquot volunt *azazel* fuisse nomen birci in desertum emissi. At de *hirco emissario* vide plura apud eruditum Bochartum lib. II de Animal. Scripturæ cap. 54. MART.

— Palatin. atque Urbinas mss., *super utrumque sortem unam*, etc. Quod pro *capro emissario* Scholiaste vertit *crudeli Dei*. Hebrææ vocis לַאזַאֵל *laazazel* expositio est. Adito hujus loci interpretes.

³ Veronenses membranæ, et *positis*. Mox in codic. Urbin. verba *coram domino desiderantur*.

⁴ Palat. ms. hic quoque interserit *coram Domino*.

quoque de sanguine vituli, et asperget super propitiatorium ad Orientem, et coram propitiatorio asperget septies) contra propitiatorium ad Orientem. Cumque mactaverit hircum pro peccato populi, inferret sanguinem ejus intra velum, sicut præceptum est de sanguine vituli, ut aspergat e regione oraculi (h. ut aspergat eo super propitiatorium et coram propitiatorio), et expiet sanctuarium ab immunditiis filiorum Israel, et prævaricationibus eorum, cunctisque peccatis. Juxta hunc ritum faciet tabernaculo¹ testimonii, quod fixum est inter eos in medio sordium habitationis eorum. Nullus hominum sit in tabernaculo testimonii², quando pontifex ingreditur in sanctuarium, ut roget pro se et pro domo sua, et pro universo cœtu Israel, donec egrediatur. Cum autem exierit ad altare, quod coram Domino est, oret pro se³, et sumptum sanguinem vituli atque hirci fundat super cornua ejus per gyrum: aspergatque digito septies, et purificet et sanctificet illud ab immunditiis filiorum Israel. Postquam emundaverit sanctuarium, et tabernaculum, et altare, tunc offerat hircum viventem, et posita utraque manu super caput ejus, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel, et universa delicta atque peccata eorum: quæ imprecans capiti ejus, emittet illum per hominem paratum, in desertum. Cumque portaverit hircus omnes iniquitates eorum in terram solitariam, et dimissus fuerit in deserto, revertetur Aaron in tabernaculum testimonii, et depositis vestibibus quibus prius indutus erat cum intraret sanctuarium, relictisque ibi lavabit carnem suam in loco sancto, indueturque vestimenti suis. Et postquam egressus obtulerit holocaustum unum ac plebis, rogabit tam pro se quam pro populo: et adipem, qui oblatus est pro peccatis, adolebit super altare. Ille vero qui dimiserit caprum emissarium (in Latino habet, emissarius: in Hebræo habet, ad Azazel quod interpretatur crudelis), lavabit vestimenta sua et corpus aqua, et sic ingreditur in castra. Vitulum autem et hircum, qui pro peccato fuerant immolati, et quorum sanguis illatus est, ut in sanctuario expiatio completur, asportabunt foras castra, et comburent igni tam pelles quam carnes eorum et fimum: et quicumque combusserit ea, lavabit vestimenta sua et carnem aqua, et sic ingreditur in castra. Eritque

A vobis hoc legitimum sempiternum. (C. XXVIII. Mense septimo, decima die mensis, affligetis animas vestras nullumque facietis opus, sive indigena, sive advena, qui peregrinatur inter vos. In hac die expiatio erit vestri, atque mundatio ab omnibus peccatis vestris coram Domino⁴ mundabimini. Sabbatum enim requietionis est, et affligetis animas vestras religione perpetua. Expiabit autem sacerdos, qui unctus fuerit, et cujus initiatæ manus, ut sacerdotio fungatur pro patre suo: indueturque stola linea et vestibibus sanctis, et expiabit sanctuarium et tabernaculum testimonii atque altare, sacerdotes quoque et universum populum. Eritque hoc vobis legitimum sempiternum, ut oretis pro filiis Israel, et pro cunctis peccatis eorum semel in anno. Fecit igitur sicut præceperat Dominus Mosi.

B (T. X, C. XXIX, Cap. XVII.) Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere Aaron et filiis ejus, et cunctis filiis Israel, et dices ad eos: Iste est sermo, quem mandavit Dominus, dicens: Homo quilibet de domo Israel, si occiderit bovem, aut ovem, sive capram, in castris, vel extra castra, et non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationem Domino, sanguinis reus erit: quasi sanguinem fuderit, sic peribit de medio populi sui. Ideo offerre debent sacerdoti filii Israel hostias suas, quas occidunt in agro, ut sanctificentur Domino⁵ ante ostium tabernaculi testimonii, et immolent eas hostias pacificas Domino. Fundetque sacerdos sanguinem super altare Domini ad ostium tabernaculi testimonii, et adolebit adipem in odorem suavitatis Domino: et nequaquam ultra immolabunt hostias suas dæmonibus, cum quibus fornicati sunt. Legitimum sempiternum erit illis et posteris eorum. Et ad ipsos dices: Homo de domo Israel et de advenis qui peregrinantur apud vos, qui obtulerit holocaustum sive victimam, et ad ostium tabernaculi testimonii non adduxerit eam, ut offeratur Domino, interibit de populo suo. (C. XXX.) Homo quilibet de domo Israel et de advenis qui peregrinantur inter vos⁶, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, et disperdam eam de populo suo, quia anima carnis in sanguine est: et ergo dedi illum vobis, ut super altare in eo expietis pro animabus vestris, et sanguis pro animæ piaculo sit. Idcirco dixi filiis Israel:

D

⁴ Codex m. s. sancti Germani. num. 3, ut *sociificent Domino*, etc. In Hebræo legimus וְהִבִּיאֵם וְחֶבְיָם, et adducant ea. Sensus est, adducant filii Israel victimas suas ad ostium tabernaculi, ut ibi sanctificentur Domino, sive offerantur per manus sacerdotum. MART.

⁵ Ita canon et m. s. alter S. Germani: cæteri habent ut in editis, *inter eos*. Utraque lectio suos habet astipulatores: LXX, Chald. et Syr. legebant in suis exemplaribus Hebraicis בְּתוֹכְכֶם, *bethochechem in medio vestri*. Alii legunt hodie juxta exemplar Massoretharum בְּתוֹכֵם *bethocam, in medio eorum*. MART.

— Palatin. ms. pluresque alii apud Martian. *inter eos*, juxta Hebr. בְּתוֹכֵם *in medio eorum*.

¹ Urbinas ms., in *tabernaculo*, haud bene: sed mox temere magis Veronenses membranæ *sortium* pro *sordium*, contra sacri textus fidem obtrudunt.

² Vocem *testimonii* hic reticent nostri mss. vulgatique libri, quæ tamen in Hebræo est בְּעֵד.

³ Illic quoque addit Palatin., et pro domo sua, contra Hebræi textus fidem. Tum. Veronenses membranæ, et sumpto sanguine vituli, etc., *aspergetque digito septies, et expiet, et sanctificat*. Palatin. ms. *aspergensque... expiet et sanctificetur*. Urbinas postremo hoc uno verbo abludit, *sanctificet*.

⁴ Perperam Palatin. ms. *Sanguis oblatus est*. Vulgatus interpres, *illatus est in sanctuarium, ut expiatio completur*, etc.

⁵ Tacet Urbinas ms. verba *coram Domino*.

Omnis anima ex vobis non comedet sanguinem, nec ex advenis qui peregrinantur inter vos. Homo quicumque de filiis Israel et de advenis qui peregrinantur apud vos, si venatione atque aucupio ceperit feram vel avem, quibus vesci licitum est, fundat sanguinem ejus, et operiat illum terra (h. pulvere). Anima enim omnis carnis in sanguine est: unde dixi filiis Israel: Sanguinem universæ carnis non comedetis, quia anima carnis in sanguine est: et quicumque comederit illum, interibit. (C. XXXI.) Anima quæ comederit morticinum, vel captum a bestia tam de indigenis, quam de advenis, lavabit vestimenta sua et semetipsum aqua et contaminatus erit usque ad vesperum: et hoc ordine mundus fiet. Quod si non laverit vestimenta sua, nec corpus portabit iniquitatem suam.

(B. X, C. XXXII, *Cap.* XVIII.) Locutus est Dominus ad Mosen, dicens: Loquere filiis Israel, et dices ad eos: Ego Dominus Deus vester, juxta consuetudinem [h. opera] terræ Ægypti, in qua habitatis; non facietis et juxta morem (h. opera) regionis Chanaan, ad quam ego introducturus sum vos, non ageris, nec in legitimis eorum ambulabitis. Facietis judicia mea, et præcepta mea servabitis, et ambulabitis in eis [h. ut ambuletis in his]. Ego Dominus Deus vester. Custodite leges meas atque judicia, quæ faciens homo, vivet in eis. Ego Dominus. Omnis homo ad proximam sanguinis sui (h. carnis suæ) non accedet, ut revelet turpitudinem ejus. Ego Dominus. Turpitudinem patris tui et turpitudinem matris tuæ non discooperies: mater tua est. Non revelabis turpitudinem ejus. Turpitudinem uxoris patris tui non discooperies: turpitudinem enim patris tui est. Turpitudinem sororis tuæ ex patre, sive ex matre, quæ domi vel foris genita est, non revelabis. Turpitudinem filiae filii tui vel neptis ex filia non revelabis: quia turpitudinem tua est. Turpitudinem filiae uxoris patris tui, quam peperit patri tuo, et est soror tua (h. quam peperit patri tuo, non revelabis, soror tua est) non revelabis. Turpitudinem sororis patris tui non discooperies: quia caro (h. propinqua) est patris tui. Turpitudinem sororis matris tuæ non revelabis, eo quod caro (h. propinqua) sit matris tuæ. Turpitudinem patris tui (*Vulg. tac.* tui) non revelabis, nec accedes ad uxorem ejus, quæ tibi affinitate coniungitur (h. *Uxor patris tui est.*) Turpitudinem nurus tuæ non revelabis, quia uxor filii tui est, nec discooperies ignominiam ejus. Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis, quia turpitudinem fratris tui est. Turpitudinem uxoris tuæ et filiae ejus (h. mulieris et filiae ejus) non revelabis. Filiam filii ejus, et filiam filiae illius non sumes, ut reveles ignominiam: quia caro (h. propinquæ) illius sunt, et talis coitus incestus est. Sororem uxoris tuæ in pellicatum

A illius non accipies, nec revelabis turpitudinem ejus, adhuc illa vivente. Ad mulierem quæ patitur menstrua, non accedes, nec revelabis sceditatem ejus. Cum uxore proximi tui non coibis, nec seminis commistione maculaberis. De semine tuo non dabis ut consecretur idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus. [C. XXXIII.] Cum masculo non commisceberis coitu femineo, quia abominatio est. Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo. Mulier non succumbet jumento, nec miscebitur ei: quia scelus est. Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ sunt universæ (h. non habet) gentes, quas ego ejiciam ante conspectum vestrum, et quibus pelluta est terra: cujus ego scelera visitabo, ut evomat habitatores suos. Custodite legitima mea atque judicia, et non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena quam colonus, qui peregrinantur apud vos. Omnes enim execrationes istas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos, et polluerunt eam. Cavete ergo ne et vos similiter evomat, cum paria feceritis, sicut evomit gentem, quæ fuit ante vos. Omnis anima, quæ fecerit de abominationibus istis quidpiam, peribit de medio populi sui. Custodite mandata mea. Nolite facere quæ fecerunt illi, qui fuerunt ante vos, et ne polluamini in eis. Ego Dominus Deus vester.

(T. XI, C. XXXV, *Cap.* XIX.) Locutusque est Dominus ad Mosen, dicens: Loquere ad omnem cætum filiorum Israel, et dices ad eos: Sancti estote, quia ego sanctus sum, Dominus Deus vester. Unusquisque matrem (*Vulg. ad suam*) et patrem suum timeat. Sabbata mea custodite. Ego Dominus Deus vester. Nolite converti ad idola, nec deos conflatiles faciatis vobis. Ego Dominus Deus vester. Si immolaveritis hostiam pacificorum Domino, ut sit placabilis, eo die quo fuerit immolata, comedetis eam, et die altero (h. si immolaveritis hostiam pacificorum, voluntarie immolate, et eo die quo fuerit immolata vescetur et die altero): quidquid autem residuum fuerit in diem tertium, igne comburetis. Si quis post biduum comederit ex ea, profanus erit, et impietatis reus. Portabit iniquitatem suam, quia sanctum Domini polluit, et peribit anima illa de populo suo. (C. XXXV.) Cum messueris segetes terræ, non tondebis usque ad solum, superficiem terræ: nec remanentes spicas colliges (h. cum messueris segetes terræ tuæ, non metes totum agrum, sed partem relinques). Neque in vinea tua racemos et grana decidentia congregabis, sed pauperibus et peregrinis carpenda dimittes. Ego Dominus Deus vester. (C. XXX. Non facietis furtum. Non mentimini, nec decipiat unusquisque proximum suum. Non perjurabis in nomine meo, nec pollues (h. violabis) nomen Dei tui. Ego Dominus. (C. XXXVII.)

¹ Canon cum aliquot mss., *Non pejerabis*, quod idem est. MART.

— Urbinas ms. *nec decipiet*. Mox fidejussor pro Hieronymiana translatione est Hesychius in hunc

Levitici locum: *Non profanabis nomen Domini Dei vestri, quod, inquit, Hieronymi translatio edidit. Non pollues Dei tui.*

Nō facies calumniam proximo tuo, Nec vi (h. nec fraude) opprimes eum. (C. XXXVIII.) Non morabitur opus mercenarii (*Vulg. add. tui*) apud te usque mane. (C. XXXIX.) Non maledices surdo, (C. XL.) nec coram cæco pones offendiculum: (C. XLI.) sed timebis Deum tuum, quia (h. non habet) ego sum (h. non habet) Dominus. (C. XLII.) Non facies quod iniquum est, nec injuste judicabis (h. quod iniquum est in iudicio). (C. XLIII.) Nec consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Juste judica proximo tuo. (C. XLIV.) Non eris criminator, nec susurro in populis. (C. XLV.) Non stabis contra sanguinem proximi tui. Ego Dominus. (C. XLVI.) Ne oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum. Non quæres ultionem, nec nemor eris injuriæ civium tuorum. (C. XLVII.) Diliges amicum (h. proximum) tuum sicut te ipsum. Ego Dominus. Leges meas (h. legitima mea). custodite. (C. XLVIII.) Jumenta tua non facies coire cum alterius generis animantibus. Agrum tuum non seres diverso semine. Veste quæ ex duobus texta est, non indueris (C. XLIX, L.) Homo si dormierit cum muliere coitu seminis, quæ sit ancilla etiam nubilis (h. quæ sit ancilla et alligata viro), et tamen pretio non redempta, nec libertate donata: vapulabunt ambo, et non morientur, quia non fuit libera. Pro delicto autem suo offeret Domino ad ostium tabernaculi testimonii arietem: orabitque pro eo sacerdos, et pro delicto ejus coram Domino, et repropitiabitur ei, dimitteturque peccatum. Quando ingressi fueritis terram, et plantaveritis in ea ligna pomifera. auferetis præputia eorum: poma quæ germinant, immunda erunt vobis (h. tribus annis), nec adetis ex eis. Quarto autem anno omnis fructus eorum sanctificabitur laudabilis Domino. Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma quæ proferunt. Ego Dominus Deus vester. Non comedetis cum sanguine (h. super sanguinem). (C. LI.) Non augurabimini, nec observabitis somnia. Neque in rotundum attondebitis comam: nec radetis barbam. Et super mortuo non incidetis carnem vestram, neque figuras aliquas et stigmata facietis vobis. Ego Dominus. (C. LII.) Ne prostituas filiam tuam, ne contamine- tur terra, et impleatur piaculo. Sabbata mea custodite et sanctuarium meum metuite. Ego Dominus. (C. LIII.) Ne declinetis ad magos (h. Pithones), nec ab ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos. Ego Dominus Deus vester. (C. LIV.) Coram cano capite consurge, et honora personam senis: et time Dominum Deum tuum Ego sum Dominus. (C. LV.) Si habitaverit advena in terra vestra, et moratus fuerit inter vos. (h. non habet), ne

A exprobetis ei (h. ne circumveniatis eum); sed sit inter vos quasi indigena: et diligetis eum quasi vosmetipsos: fuistis enim et vos advenæ in terra Ægypti. Ego Dominus Deus vester. (C. LVI.) Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula; in pondere, in mensura. Statera justa, et æqua sint (h. non habet) pondera, justus modius, æquusque sextarius (h. sunt vobis). Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Ægypti. Custodite omnia præcepta mea, et universa judicia, et facite ea. Ego Dominus.

(T. XII, C. LVII, Cap. XX.) Locutusque est Dominus ad Mosen, dicens: Hæc loqueris filiis Israel: Homo de filiis Israel, et de advenis qui habitant in Israel, si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur: populus terræ lapidabit eum. Et ego ponam faciem meam contra illum: succidamque eum de medio populi sui, eo quod dederit de semine suo Moloch, et contaminaverit sanctarium meum, ac polluerit (h. violaverit) nomen sanctum meum. Quod si negligens populus terræ, et quasi parvipendens imperium meum, dimiserit hominem qui dedit de semine suo Moloch, nec voluerit eum occidere: ponam faciem meam super hominem illum, et cognationem ejus; succidamque et ipsum, et omnes qui consenserunt ei ut fornicaretur cum Moloch, de medio populi sui. (B. XI, C. LVIII.) Anima, quæ declinaverit ad magos (h. Pythones) et ariolos, et fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, et interficiam illam de medio populi sui. Sanctificamini et estote sancti. quia et (h. non habet) ego (sanctus sum) Dominus Deus vester¹. Custodite præcepta mea, et facite ea: Ego Dominus qui sanctifico vos. (C. LIX.) Qui maledixerit patri suo, et matri, morte moriatur: patri matrique maledixit, sanguis ejus sit super eum. (C. LX.) Si mæchatus quis fuerit cum uxore alterius, et adulterium perpetraverit cum conjugate proximi sui, morte moriantur mæchus et adultera. (C. LXI.) Qui dormierit cum noverca, sua, et revelaverit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo: sanguis eorum sit super eos. (C. LXII.) Si quis dormierit cum nuru sua, uterque moriatur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos. (C. LXIII.) Qui dormierit cum masculo, coitu femineo, uterque operatus est nefas, morte moriantur: sit sanguis eorum super eos. (C. LXIV.) Qui supra uxorem filiam, duxerit matrem ejus, scelus operatus est: vivus ardebit cum eis (h. igni comburentur tam ipse quam illa), nec permanebit tantum nefas in medio vestri. (C. LXV.) Qui cum jumento et pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidite. (C. LXVI.) Mulier quæ succubuerit

¹ Septuaginta quos sequuntur Samaritanus, et Arabs, legunt hoc modo: *Et eritis sancti, quia sanctus ego Dominus Deus vester, vel, quia ego Dominus Deus vester sanctus sum.* In Hebræo absunt verba quæ scholion monet abesse, et in Vulgata Catina optime legimus, *Estote sancti, quia ego sum*

Dominus Deus vester. Verum ne in aliquo offendamus, et meliorum obtentu fides nostra vacillet, res prout exstant suis locis exhibemus. MART.

— Verba unicus inclusa, *et sanctus sum.* Urbinas ms. cum Hebræo et Vulgata rectius ignorat.

cuilibet jumento, simul interficietur cum eo : sanguis eorum sit super eos. (C. LXVII.) Qui acceperit sororem suam, filiam patris sui, vel filiam matris suæ, et viderit turpitudinem ejus, illaque conspexerit fratris ignominiam, nefariam rem operati sunt : occidentur in conspectu populi sui, eo quod turpitudinem suam mutuo revelaverint, et portabunt iniquitatem suam. (C. LXVIII.) Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, et revelaverit turpitudinem ejus, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo de medio populi sui. Turpitudinem materteræ et amitæ tuæ non discooperies ; qui hoc fecerit, ignominiam carnis (h. propinquæ) suæ nudavit, portabunt ambo iniquitatem suam. Qui coierit cum uxore patris sui, vel avunculi sui, et revelaverit ignominiam cognationis suæ, portabunt ambo peccatum suum : absque liberis morientur (h. Qui coierit cum uxore patris sui, et revelaverit ignominiam ejus, portabunt ambo peccatum suum, absque liberis morientur). Qui duxerit uxorem fratris sui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui revelavit : absque liberis erunt. Custodite leges meas (h. legitima mea), atque judicia, et facite ea : ne et vos evomat terra quam intraturi estis et habitaturi. Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, et abominatus sum eas. Vobis autem loquor : Possidete terram eorum, quam dabo vobis in hæreditatem, terram fluentem lacte et melle. Ego Dominus Deus vester, qui separavi vos a cæteris populis. Separate ergo et vos jumentum mundum ab immundo, et avem mundam ab im-

munda : ne polluatis animas vestras in pecore, et in avibus, et cunctis quæ moventur in terra, et quæ vobis ostendi esse polluta. Et (*Vulg. tac. Et*) eritis mihi sancti, quia sanctus ego sum Dominus et separavi vos a cæteris populis, ut essetis mei. (C. LXIX.) Vir, sive mulier, in quibus pythonicus, vel divinationis fuerit spiritus, morte moriantur. Lapidibus obruent eos : sanguis eorum sit super illos. (T. XIII, C. LXX, *Cap. XXI.*) Dixit quoque Dominus ad Mosen : Loquere ad sacerdotes filios Aaron, et dies ad eos : Ne contaminetur sacerdos in mortibus civium suorum, nisi tantum in consanguineis ac propinquis, id est, super matre, et patre, et filio, ac filia, fratre quoque, et sorore virgine, quæ non est nupta viro : sed nec in principe populi sui contaminabitur. Non radent caput, nec barbam (h. non radent in capite suo *calvitium*, nec barbam tondent), neque in carnibus suis facient incisuras. Sancti erunt Deo suo, et non polluent (h. violabunt) nomen ejus : incensum enim Domini, et (h. non habet) panes Dei sui offerunt, et ideo sancti erunt. Scortum et vile prostibulum non ducet (*Vulg. docent, et consecrati sunt, et offerunt.*

¹ Hebræus, Sam, et LXX legunt in plurali, *ducent, accipient*, et quod immediate sequitur, *quia consecratus est Deo suo*, in singulari ; licet omnia hæc ad eundem sacerdotem referantur. Melius itaque

A Sint ergo sancti) uxorem, nec eam quæ repudiata est a marito : quia consecratus est Deo suo ¹, et panes propositionis offert (h. sanctifica itaque eum, *quia panes propositionis Dei tui offert*). Sit ergo sanctus quia sanctus ego sum, Dominus, qui sanctifico vos (*Vulg. eos*). (C. LXXI.) Sacerdotis filia, si deprehensa fuerit in strupro, et violaverit nomen patris sui, flammis exuretur. Pontifex, id est, sacerdos maximus inter fratres suos, super cujus caput fustum est unctionis oleum, et cujus manus in sacerdotium consecratæ sunt, vestitusque est sanctis vestibus, caput suum non discooperiet, vestimenta non scindet : et ad omnem mortuum non ingreditur omnino. Super patre quoque suo et matre non contaminabitur. Nec egredietur de sanctis, ne polluat (h. violet) sanctuarium Dei sui, quia oleum sanctæ unctionis Dei sui (h. quia corona olei unctionis Dei sui super eum est) super eum est (*Vulg. Dominis, et tac, sui*). Ego Dominus. Virginem ducet uxorem : viduam autem et repudiatam, et sordidam, atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo : nec commisceat stirpem generis sui vulgo gentis suæ (h. nec commisceat semen suum sicut vulgus gentis suæ) : quia ego Dominus qui sanctifico eum. (B. XII, C. LXXII.) Locutusque est Dominus ad Mosen, dicens : Loquere ad Aaron : Homo de semine tuo per familias suas qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus : si cæcus fuerit, si claudua, si vel parvo, vel grandi, vel torto, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus. Omnis qui habuerit maculam de semine Aaron sacerdotis, non accedet offerre hostias Domino, nec panes Deo suo : vescetur tamen panibus, qui offeruntur in sanctuario : ita duntaxat, ut intra velum non ingrediatur, nec accedat ad altare, quia maculam habet, et contaminare non debet sanctuarium meum. Ego Dominus qui sanctifico eos. Locutus est ergo Moses ad Aaron, et filios ejus, et ad omnem Israel, cuncta quæ fuerant sibi imperata.

(C. LXXIII, *Cap. XXII.*) Locutus quoque est Dominus ad Mosen, dicens : Loquere ad Aaron et ad filios ejus, ut caveant ab his quæ consecrata sunt filiorum Israel, et non contaminent nomen sanctificatorum mihi, quæ ipsi offerunt. Ego Dominus (h. ut non contaminet nomen sanctum meum in his quæ sanctificata sunt mihi. Ego Dominus). Dic ad eos et ad posteros eorum : Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, et quæ obtulerunt filii Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino. Ego sum Dominus. Homo de semine Aaron, qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum

legitur in canone Heb. verit. ac in mss. omnibus Latinis *ducet, offert, consecratus est, sit sanctus, etc.* MART.

sanctificatis, non vescetur de his quæ sanctificata sunt mihi, donec sanetur. Qui tetigerit immundum super mortuo (h. donec curetur. *Anima quæ tetigerit immundum super mortuo*), et ex quo egreditur semen quasi coitus, et qui tangit, reptile, et quodlibet immundum, cuius tactus est sordidus, immundus erit usque ad vesperum et non vescetur his quæ sanctificata sunt, sed cum laverit carnem suam aqua, et occubuerit sol, tunc mundatus vescetur de sanctificatis, quia cibus illius est. Morticinum et captum a bestia non comedent, nec polluentur in eis. Ego sum Dominus. Custodiant præcepta mea (h. observent custodias meas), ut non subiaceant peccato, et moriantur in sanctuario, cum polluerint (h. violaverint) illud. Ego Dominus qui sanctifico eos (*Vulg.* vos). Omnis alienigena non comedet de sanctificatis, inquilinus sacerdotis et mercenarius non vescetur ex eis. Quem autem sacerdos emerit et qui vernaculus domus ejus fuerit, hi comedent ex eis. Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit, de his quæ sanctificata sunt, et de primitiis non vescetur: sin autem vidua, et repudiata, et absque liberis reversa fuerit ad domum patris sui: sicut puella consueverat, aletur cibus patris sui. Omnis alienigena comedendi ex eis non habet potestatem. Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem eam eo quod comedit, et dabit sacerdoti in sanctuarium. Nec contaminabunt sanctificata filiorum Israel, quæ offerunt Domino: ne forte sustineant iniquitatem delicti sui, cum sanctificata comederint. Ego Dominus qui sanctifico eos. (T. XIV, C. LXXIV.)

Locutusque est Dominus ad Mosen, dicens: Loquere ad Aaron et filios ejus, et ad omnes filios Israel, dicesque ad eos: Homo de domo Israel et de advenis qui habitant apud vos, qui obtulerint oblationem suam, vel vota solvens, vel sponte offerens, quidquid illud obtulerint in holocaustum Domini, ut offeratur per vos, masculus immaculatus erit ex bobus, et ex ovibus, et ex capris: si maculam habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile: homo qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota solvens, vel sponte offerens, tam de bobus quam de ovibus, immaculatum offeret, ut acceptabile sit: omnis macula non erit in eo. Si cæcum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas, aut scabiem, vel impetiginem, non offeretis ea Domino, neque adolebitis ex eis super altare Domini. Bovem et ovem aure et cauda amputatis, voluntarie offerre potes [h. bovem et ovem, quæ generaliter plus minusve habuerit, voluntario offerre potes,] votum autem ex his solvi non potest. Omne animal quod vel contritis, vel tuncis, vel sectis ablatisque testiculis est, non offeretis Domino: et in terra vestra hoc omnino ne faciatis. De manu alienigenæ non offeretis panes Deo vestro, et quidquid aliud dare voluerit: quia corrupta maculata sunt omnia, non suscipietis ea (h. De manu alienigenæ non offeretis panes Deo vestro de omnibus

istis, quia corrupta et maculata sunt omnia; non suscipietis ea]. Locutusque est Dominus ad Mosen, dicens: Bos, ovis et capra, cum genita fuerint, septem diebus erunt sub ubere matris suæ: die autem octavo, et deinceps offerri poterunt Domino. Sive illa bos, sive illa ovis, non immolabuntur una die cum fetibus suis. (C. LXXXV.) Si immolaveritis hostiam pro gratiarum actione Domino, ut possit esse placabilis, eodem die comedetis eam (h. eodem die comedetur), non remanebit (h. non remanebit ex ea quidquam in mane) quidquam in mane alterius diei. Ego Dominus: Custodite mandata mea, et facite ea. Ego Dominus. Ne polluatis nomen meum sanctum, ut sanctificer in medio filiorum Israel. Ego Dominus qui sanctifico vos, et eduxi de terra Ægypti, ut essem vobis in Deum. Ego Dominus.

(B. XIII, C. LXXVI: *Cap.* XXIII.) Locutusque est Dominus ad Mosen, dicens: Loquere filiis Israel, et dices ad eos: Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis sancta: Sex diebus facietis opus: dies septimus, quia Sabbati requies est, vocabitur sanctus. Omne opus non facietis in eo: Sabbatum Domini, est in cunctis habitationibus vestris. (C. LXXVII.) Hæ sunt ergo feriæ Domini sanctæ, quas celebrare debetis temporibus suis. Mense primo, quarta decima die mensis ad vesperum Phase Domini est, et quinta decima die mensis hujus, solemnitas azymorum Domini est. Septem diebus azyma comedetis. Dies primus erit vobis celeberrimus sanctusque: omne opus servile non facietis in eo (h. non habet), sed offeretis sacrificium in igne Domino septem diebus. (C. LXXVIII.) Dies autem septimus erit celebrior et sanctior, nullumque servile opus facietis (*Vulg. add.* in eo). Locutusque est Dominus ad Mosen, dicens: Loquere filiis Israel, et dices ad eos: Cum ingressi fueritis terram, quam ego dabo vobis, et messueritis segetem, feretis manipulos spicarum, primitias messis vestræ, ad sacerdotem: qui elevabit fasciculum coram Domino, ut acceptabile sit pro vobis, altero die Sabbati, et sanctificabit illum. Atque in eodem die quo manipulus consecratur, cædetur agnus immaculatus, anniculus in holocaustum Domini. Et libamenta offerentur cum eo, duæ decimæ similæ conspersæ oleo in incensum Domini, odoremque suavissimum: liba quoque vini, quarta pars hin. Panem, et polentam, et pultes (h. *spicam teneram*) non comedetis ex segete, usque ad diem, qua offeretis ex ea Deo vestro. Præceptum et sempiternum in generationibus, cunctisque habitaculis vestris. Numerabitis ergo ab altero die Sabbati, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas, usque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est, quinquaginta dies, et sic offeretis sacrificium novum Domino ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos (h. ex habitaculis vestris offeretis panes primitiarum duos) de duabus decimis similæ fermentatæ, quos coque-

tis in primitias Domini. Offeretisque cum panibus septem agnos immaculatos anniculos, et vitulum de armento unum, et arietes duos, et erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suavisimum Domino. Facietis et hircum (h. caprarum) pro peccato, duosque agnos anniculos hostias pacificorum. Cumque elevaverit eos sacerdos cum panibus primitiarum coram Domino, cedent in usum ejus (h. *sanctitus erunt Domino ad sacerdotem*), Et vocabitis hunc diem celeberrimum atque sanctissimum : omne opus servile non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in cunctis habitaculis, et generationibus vestris. Postquam autem messueritis segetem (h. *Et cum messueritis segetem*) terræ vestræ, non secabitis eam usque ad solum : nec remanentes spicas colligatis, sed pauperibus et peregrinis dimittetis eas. Ego sum Dominus Deus vester. (T. XV, C. LXXIX.) Locutusque est Dominus ad Mosen, dicens : Loquere filiis Israel : Mense septimo, prima die mensis, erit vobis Sabbatum memoriale, clangentibus tubis, et vocabitur sanctum : omne opus servile non facietis in eo (h. non habet), et offeretis holocaustum Domino. Locutusque est Dominus ad Mosen, dicens : Decimo die mensis hujus septimi, dies expiationum erit celeberrimus, et vocabitur sanctus : affligetisque animas vestras in eo, et offeretis holocaustum Domino. Omne opus (*Vulg. add.*) servile non facietis in tempore diei hujus : quia dies propitiationis est, ut propitiatur vobis Dominus Deus vester. Omnis anima, quæ afflicta non fuerit in die hoc, peribit de populis suis, et quæ operis quidpiam fecerit, delebo eam de populo suo. Nihil ergo operis facietis in eo (h. non habet) : legitimum sempiternum erit vobis in cunctis generationibus et habitationibus vestris. Sabbatum requietionis est, et affligetis animas vestras die nono mensis a vespera usque (h. affligetis animas vestras die nona mensis ad vesperam, a vespera usque) ad vesperam celebrabitis Sabbata vestra. Et locutus est Dominus ad Mosen, dicens : Loquere filiis Israel : A quinto decimo die mensis hujus septimi erunt feriæ tabernaculorum septem diebus Domino. Dies primus vocabitur celeberrimus atque sanctissimus : omne opus servile non facietis in eo (h. non habet). Et septem diebus offeretis holocausta Domino ; dies quoque octavus erit celeberrimus atque sanctissimus, et offeretis holocaustum Domino : est enim cœtus atque collectæ : omne opus servile non facietis in eo (h. non habet). Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis celeberrimas atque sanctissimas, offeretisque in eis oblationes Domino, holocausta et libamenta juxta ritum uniuscujusque diei : exceptis Sabbati Domini, donisque vestris, et quæ offeretis ex voto, vel quæ sponte tribuetis Domino. A quinto decimo ergo die mensis septimi, quando congregaveritis omnes fructus terræ vestræ, celebrabitis ferias Domini septem diebus. Die primo et de octavo erit Sabbatum, id est, requies. Sumetisque vobis die primo fructus

arboris pulcherrimæ, spatulasque palmarum, et ramos ligni densarum frondium, et salices de torrente, et lætamini coram Domino Deo vestro. Celebrabitisque solemnitate[m] ejus septem diebus per annum. Legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Mense septimo festa celebrabitis, et habitabitis in umbraculis (h. tabernaculis) septem diebus. Omnis qui de genere est Israel, manebit in tabernaculis ut discant posteri vestri quod in tabernaculis habitare fecerim filios Israel cum educerem eos de terra Ægypti. Ego Dominus Deus vester. Locutusque est Moses super solemnitatibus Domini ad filios Israel.

(C. LXXX, Cap. XXIV). Et locutus est Dominus ad Mosen, dicens : Præcipe filiis Israel, ut afferant tibi oleum de olivis purissimum, ac lucidum, ad concinnandas lucernas jugiter, extra velum testimonii in tabernaculo fœderis (h. testimonii). Ponet eas Aaron a vespere usque in mane coram Domino, cultu rituque perpetuo in generationibus vestris super candelabrum mundissimum ponentur semper in conspectu Domini. Accipies quoque similam, et coques ex ea duodecim panes (h. *placentas*), qui singuli habebunt duas decimas : quorum senos altrinscus super mensam purrissimam coram Domino statues, et pones super eos thus lucidissimum, ut sit (h.) pani in monimentum oblationis Domini. Per singula Sabbata mutabuntur (h. præparabuntur) coram Domino suscepti a filiis Israel fœdere sempiterno : eruntque Aaron et filiorum ejus ut comedant eos in loco sancto : quia Sanctum sanctorum est de sacrificiis Domini jure perpetuo. (T. XVI, B. XIV, C. LXXXI.) Ecce autem egressus filius mulieris Israelitidis, quem peperat de viro Ægyptio inter filios Israel, jurgatus est in castris cum viro Israelita. Cumque blasphemasset nomen Dei, et maledixisset ei (h. *Non habet Dei nec ei*), adductus est ad Mosen (vocabatur autem mater ejus Solomith), filia Dibri de tribu Dan. Miseruntque eum in carcerem, donec nossent quid juberet Dominus. Qui locutus est ad Mosen, dicens : Educ blasphemum extra castra, et ponant omnes, qui audierunt, manus suas super caput ejus, et lapidet eum populus universus. Et ad filios Israel loqueris : Homo, qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum, et qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur : lapidibus opprimet eum omnis multitudo, sive ille civis, sive peregrinus fuerit. Qui blasphemaverit nomen Domini (h. non habet, Domini), morte moriatur. (C. LXXXII.) Qui percusserit, et occiderit hominem, morte moriatur. Qui percusserit animal, reddat vicarium, id est, animam pro anima. Qui irrogaverit maculam cui-libet civium suorum : sicut fecit, sic fiat ei : fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet, qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur. Qui percusserit jumentum, reddet aliud. Qui percusserit hominem, punietur. Æquum judicium sit inter vos, sive peregrinus

sive civis peccaverit [h. fuerit]: quia ego sum Dominus Deus vester. Locutusque est Moses ad filios Israel, et eduxerunt eum, qui blasphemaverat, extra castra, ac lapidibus oppresserunt. Feceruntque filii Israel sicut præceperat Dominus Mosi.

(Cap. XXV.) Locutusque est Dominus ad Mosen in monte Sinai, dicens: Loquere filiis Israel, et dices ad eos: Quando ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, sabbatizet sabbatum [h. terra] Domino¹. Sex annis seres agrum tuum, et sex annis putabis vineam, tuam, colligesque fructus ejus: septimo autem anno sabbatum erit terræ, requietionis Domini: agrum non seres, et vineam non putabis. Quæ sponte gignet humus, non metes, et uvas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam (h. et uvas quas vinea sponte attulerit non colliges vindemiam): annus enim requietionis terræ est: sed erunt vobis in cibum, tibi et servo tuo, ancillæ tuæ et mercenario tuo, et advenæ qui peregrinantur apud te; jumentis tuis et pecoribus, omnia quæ nascuntur, præbebunt cibum. Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est, septem septies, quæ simul faciunt annos quadraginta novem; et clanges buccina mense septimo, decima die mensis propitiationis tempore in universa terra vestra. Sanctificabisque annum quinquagesimum, et vocabis remissionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipse est enim jubilæus. Revertetur homo ad possessionem suam, et unusquisque rediet ad familiam pristinam, quia jubilæus est et quinquagesimus annus. Non seretis, neque metetis sponte in agro nascentia, et primitias vindemiæ non colligetis, ob sanctificationem jubilæi, sed statim oblata comedetis (h. et vineam non vindemiabitis, sed in agro statim comedetis). Anno jubilæi redient omnes ad possessiones suas. Quando vendes quidpiam civi tuo vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed juxta numerum annorum jubilæi emes ab eo, et juxta supputationem frugum vendet tibi. Quanto plures anni remanserint post jubilæum, tanto crescet et pretium: et quanto minus temporis numeraveris, tanto minoris et emptio constabit. Tempus enim frugum vendet tibi. Nolito affligere contribules vestros, sed timeat unusquisque Deum suum, quia ego Dominus Deus vester. Facite præcepta mea, et judicia custodite, et implete ea, ut habitare possitis in terra absque ullo pavore, et gignat vobis humus fructus suos, quibus vescamini usque ad saturitatem, nullius impetum formidantes. Quod si dixeritis: Quid comedemus anno septimo, si non severimus, neque collegerimus fruges nostras? Dabo benedictionem meam vobis anno sexto, et faciet fructus trium annorum, seretisque anno octavo, et comedetis veteres fruges usque ad nonum annum: donec nova na-

scantur, edetis vetera. Terra quoque non vendetur in perpetuum: quia mea est, et vos advenæ et coloni mei estis (h. et coloni apud me) Unde cuncta regio possessionis vestræ sub redemptionis conditione vendetur. (C. LXXXIII.) Si attenuatus frater tuus vendiderit possessiunculam suam, et voluerit propinquus ejus, potest redimere quod ille vendiderat. Sin autem non habuerit proximum, et ipse pretium ad redimendum potuerit invenire: computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit, et quod reliquum, est, reddet emptori, sicque recipiet possessionem suam. Quod si non invenerit manus ejus, ut reddat pretium, habebit emptor quod emerat, usque ad annum jubilæum. In ipso enim omnis venditio redit (*Vulg.* redibit) ad dominum et ad possessorem pristinum. Qui vendiderit domum intra urbis muros, habebit licentiam redimendi, donec unus impleatur annus. Si non redemerit, et anni circulus fuerit evolutus, emptor possidebit eam, et posteri ejus in perpetuum, et redimi non poterit etiam in jubilæo. Sin autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum jure vendetur. Si ante redempta non fuerit, in jubilæo revertetur ad dominum. Ædes Levitarum, quæ in urbibus sunt, semper possunt redimi, si redemptæ non fuerint, in jubilæo revertentur ad dominos, quia domus urbium Levitarum pro possessionibus sunt inter filios Israel. Suburbana autem eorum non veneant, quia possessio sempiterna est. Si attenuatus fuerit frater tuus, et infirmus manu, et susceperis eum quasi advenam peregrinum, et vixerit tecum, ne accipias ab eo usuram, nec amplius quam dedisti. Time Deum tuum, ut vivere possit frater tuus apud te. Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram, et frugum superabundantiam non exiges. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Ægypti, ut darem vobis terram Chanan, et essem vester Deus. (C. LXXXIV.) Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes servitute famulorum, sed quasi mercenarius et colonus erit (h. tecum), usque ad annum jubilæum operabitur apud te et postea egredietur cum liberis suis, et revertetur ad cognationem et ad possessionem patrum suorum; mei enim servi sunt, et ego eduxi eos de terra Ægypti. Non veneant conditione servorum: ne affligas eum per potentiam, sed metuito Deum tuum. Servus et ancilla sint vobis de nationibus, quæ in circuitu vestro sunt. Et de advenis, qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra, hos habebitis famulos: et hæreditario jure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in æternum. Fratres autem vestros filios Israel ne opprimatis per potentiam. Si invaluerit apud vos manus advenæ atque peregrini, et attenuatus frater tuus vendiderit se ei, aut cuiquam de stirpe

¹ Editi, *sabbatizes*. At ms. codices melioris notæ, *sabbatizet Sabbatum Domino*. Recentior unus S. Germani a Patris, num. 164, pure legit, ut in Hebræo, *sabbatizet terra Sabbatum Domino*. Quod

sumptum videtur e marginali adnotatione canonis, prout in aliis sexcentis locis, ubi in corpore Bibliorum inveniuntur posita, quæ canon in margine monet esse in Hebræo. MART.

ejus : post venditionem potest redimi. Qui voluerit A ex fratribus suis, redimet eum, et patruus, et patruelis, et consanguineus, et affinis (h. unus ex fratribus suis redimet eum, aut patruus, aut patruelis, aut quilibet consanguineus cognationis suæ). Sin autem et ipse potuerit, redimet se, supputatis dumtaxat annis a tempore venditionis suæ usque ad annum jubilæum : et pecunia. qua venditus fuerat, juxta annorum numerum et rationem mercenarii supputata. Si plures fuerint anni qui remanent usque ad jubilæum, secundum hos reddet et pretium. Si pauci, ponet rationem cum eo juxta annorum numerum, et reddet emptori quod reliquum est annorum, quibus ante servivit mercedibus imputatis : non affliget eum violenter in conspectu tuo. Quod si per hæc redimi non potuerit, anno jubilæo egredietur cum liberis suis. Mei enim servi sunt filii B Israel, quos eduxi de terra Ægypti.

(C. LXXXV, Cap. XXVI.) Ego Dominus Deus vester : Non facietis vobis (h. ....) idolum et sculptile, nec titulos erigatis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, ut adoretis eum. (C. LXXXVI.) Ego enim sum Dominus Deus vester : custodite Sabbata mea, et pavete ad sanctuarium meum. Ego Dominus. (C. LXXXVII. B. XV.) Si in præceptis meis ambulaveritis, et mandata mea custodieritis et feceritis ea, dabo vobis pluvias temporibus suis. et terra gignet germen sum et pomis arbores replebuntur. Apprehendet messium tritura vindemiam, et vindemia occupabit sementem : et comedetis panem vestrum in saturitate, et absque pavore habitabit in terra vestra. Dabo pacem in finibus vestris, dormietis, et non erit qui exterreat. Auferam, malas bestias : et gladius non transibit terminos vestros. Persequemini inimicos vestros, et corruent coram vobis : persequentur quinque de vestris centum alienos, et centum de vobis decem millia : cadent inimici vestri in conspectu vestro gladio. Respiciam vos, et crescere faciam : multiplicabimini, et firmabo pactum meum vobiscum. Et comedetis vetustissima veterum, et vetera novis supervenientibus projicietis. Ponam tabernaculum meum in medio vestri. et non abjiciet vos anima mea. (C. LXXXVIII.) Et ambulabo inter vos, ero vester Deus, vosque eritis populus meus. Ego Dominus Deus vester : qui eduxi vos de terra Ægyptiorum, ne serviretis eis ; et qui confregi catenas cervicium vestrarum, ut incederetis erecti. Quod si non audieritis me, nec feceritis omnia præcepta mea : si spreveritis leges meas (h. legitima mea). et judicia mea contempseritis, ut non faciatis ea quæ a me constituta sunt, et ad irritum perducatis pactum meum : ego quoque hæc faciam vobis. Visitabo vos velociter in egestate et ardore, qui conficiat oculos vestros, et consumat animas vestras. Frusta serebitis sementem, quæ ab hostibus devorabitur. Ponam faciem meam contra vos, et corruetis coram hostibus vestris, et subjiciemini his qui oderunt vos, fugietis, nemine persequente. Sin autem nec sic obe-

dieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra, et conteram superbiam duritiæ vestræ. Daboque cælum vobis de super sicut ferrum et terram æneam. Consumetur incassum labor vester, non proferet terra germen, nec arbores poma præbebunt. Si ambulaveritis ex adverso mihi, nec volueritis audire me, addam plagas vestras usque (Vulg. tac. usque) in septulum propter peccata vestra : emittamque in vos bestias agri, quæ consumant vos, et pecora vestra, et ad paucitatem cuncta redigant, desertæque fient viæ vestræ. Quod si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed ambulaveritis ex adverso mihi : ego quoque contra vos adversus incedam, et percutiam vos septies propter peccata vestra, inducamque super vos gladium ultorem fœderis mei. Cumque confugeritis in urbes, mittam pestilentiam in medio vestri, et trademini in hostium manibus, potsquam confregero baculum panis vestri : ita ut decem mulieres in uno clibano coquant panes, et reddant eos ad pondus (h. et vertetur panis vester ad pondus) : et comedetis, et non saturabimini. Sin autem nec per hæc audieritis me, sed ambulaveritis contra me : et ego incedam adversum vos in furore contrario, et corripiam vos *septem plagis* (h. septies) propter peccata vestra, ita ut comedatis carnes filiorum vestrorum et filiarum vestrarum, destruam excelsa vestra, et simulacra vestra (Vulg. tac. vestra) confringam. Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, et abominabitur vos anima mea, in tantum ut urbes vestras redigam in solitudinem, et deserta faciam sanctuarium vestra, nec recipiam ultra odorem suavissimum. Disperdamque terram vestram, et stupebunt super eam inimici vestri, cum habitatores illius fuerint. Vos autem dispergam in gentes, et evaginabo post vos gladium, eritque terra vestra deserta, et civitates vestræ dirutæ. Tunc placebunt terræ sabbata sua cunctis diebus solitudinis suæ : quando fueritis in terra hostili, sabbatizabit, et requiescet in sabbatis solitudinis suæ, eo quod non requieverit in Sabbatis vestris quando habitabatis in ea. Et qui de vobis remanserint, dabo pavorem in cordibus eorum in regionibus hostium, terrebit eos sonitus folii volantis et ita fugient quasi gladium : cadent, nullo persequente, et corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes, nemo vestrum inimicis audebit resistere. Peribitis inter gentes, et hostilis vos terra consumet. Quod si et de iis aliqui remanserint, tabescent in iniquitatibus suis, in terra inimicorum suorum et propter peccata patrum suorum et sua affligentur : donec confiteantur iniquitates suas, et majorum suorum, quibus prævaricati sunt in me, et ambulaverunt ex adverso mihi. Ambulabo igitur et ego contra eos, et inducam illos in terram hostilem, donec erubescat incircumcisa mens eorum : tunc orabunt pro impietatibus suis. Et recordabor fœderis mei, quod pepigi cum Jacob, et Isaac et Abraham. Terræ quoque memor ero : quæ cum relictæ fuerit ab eis, complacebit sibi in sabbatis suis, patiens solitu-

dinem propter illos. Ipsi vero rogabunt pro peccatis suis, eo quod abjecerint judicia mea et leges meas (h. legitima) despexerint. Et tamen etiam cum essent in terra hostili, non penitus abjeci eos, neque sic despexi ut consumerentur, et irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum Dominus Deus eorum, et recordabor fœderis mei pristini, quando eduxi eos de terra Ægypti in conspectu gentium, ut essem Deus eorum. Dominus. Hæc sunt præcepta atque judicia et leges, quas dedit Dominus inter se et inter filios Israel in monte Sinai per manum Mosi.

(B. XVI, C. LXXXVIII. Cap. XXVII.) Locutusque est Dominus ad Mosén, dicens: Loquere filiis Israel et dices ad eos: Homo qui votum fecerit, et sponderit animam suam, sub æstimatione dabit pretium. Si fuerit masculus a vicesimo anno usque ad sexagesimum annum, dabit quinquaginta siclos argenti ad mensuram sanctuarii; si mulier, tringinta. A quinto autem anno usque ad vicesimum, masculus dabit viginti siclos; femina decem. Ab uno mense usque ad annum quintum, pro masculo dabuntur quinque sicli, pro femina tres. Sexagenarius et ultra masculus dabit quindecim siclos; femina decem. si pauper fuerit, et æstimationem reddere non valebit, stabit coram sacerdote, et quantum ille æstimaverit, et viderit eum posse reddere, tantum dabit. Animal autem quod immolari, potest Domino, si quis voverit Domino (*Vulg. tac. Domino*), sanctum erit, et mutari non poterit, id est, nec melius malo, nec pejus bono: quod si mutaverit et ipsum quod mutatum est, et illud pro quo mutatum est, consecratum erit Domino. Animal autem immundum, quod immolari Domino non potest, si quis voverit, adducetur ante sacerdotem. Qui judicans utrum bonum an malum sit, statuet pretium. Quod si dare (h. redimere) voluerit is quis offert, addet supra æstimatione quintam partem. Homo si voverit domum suam, et sanctificaverit Domino, considerabit eam sacerdos utrum bona an mala sit, et juxta pretium, quod ab eo fuerit constitutum, venumdabitur: sin autem ille qui voverat, voluerit redimere eam, dabit quintam partem æstimationis supra, et habebit domum. Quod si agrum possessionis suæ voverit et consecraverit Domino, juxta mensuram sementis æstimabitur pretium: si tringinta modiis hordei seritur

A terra, quinquaginta siclis vendetur argenti. Si statim ab anno incipientis (*Vulg. accipientis*) jubilæi voverit agrum, quando valere potest, tanto æstimabitur. Sin autem post aliquantulum temporis, supputabit sacerdos pecuniam juxta annorum, qui reliqui sunt, numerum usque ad jubilæum, et detrahetur ex pretio. Quod si voluerit redimere agrum ille qui voverat, addet quintam partem æstimate pecuniæ, et possidebit eum. Sin autem noluerit redimere, sed altari cui libet fuerit venumdatus, ultra eum qui voverat, redimere non poterit: quia cum jubilæi venerit dies, sanctificatus erit Domino, et possessio consecrata ad jus pertinet sacerdotum. Si ager emptus est, et non de possessione majorum sanctificatus fuerit Domino, supputabit sacerdos juxta annorum numerum usque ad jubilæum pretium, et dabit ille qui voverat eum, Domino. In jubilæo autem revertetur ad priorem dominum qui vendiderat eum, et habuerat in sorte possessionis suæ. Omnis æstimatio siclo sanctuarii ponderabitur. Siclus viginti obolos habet. Primogenita, quæ ad Dominum pertinent, nemo sanctificare poterit, et vovere, sive bos, sive ovis fuerit, Domini sunt. Quod si immundum est animal, redimet qui obtulit, juxta æstimationem tuam, et addet quintam partem pretii; si redimere noluerit, vendetur alteri quantocunque a te fuerit æstimatum. Omne quod Domino consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, non vendetur, nec redimi poterit. Quidquid semel fuerit consecratum, Sanctum sanctorum erit Domino. Et omnis consecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, sed morte morietur. Omnes decimæ terræ, sive de frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt, et illi sanctificantur. Si quis autem voluerit redimere decimas suas, addet quintam partem earum. Omnium decimarum bovis et ovis *et capræ* (h. non habet), quæ sub pastoris virga transeunt, quidquid decimum venerit, sanctificabitur Domino. Non eligetur nec bonum nec malum, nec altero commutabitur: si quis mutaverit, et quod mutavit (*Vulg. mutatum est*), et pro quo mutatum est sanctificabitur Domino, et non redimetur. Hæc sunt præcepta, quæ mandavit Dominus Mosi ad filios Israel in monte Sinai.

Explicit Vajecra, id est Leviticus.

TITULI LIBRI NUMERI, QUI HEBRAICE DICITUR VAJEDABBER.

I. Præcepit Dominus Mosi, ut numerum totius populi a viginti annis et supra, omnium virorum, ac principum familiarum describat, excepta tribu Levi, et qualiter castra promoveantur, vel ponantur.

II. Descriptio tribus Leviticæ, et ut quis debeat in ministerio Domini officio mancipari.

III. Ubi præcepit maculatos extra castra esse, de votis reorum, de aquis zelotypiæ inter uxorem et maritum.

IV. De consecratione Nazaræorum et oblationibus eorum: quomodo sacerdotes populum benedicant

V. De dedicatione tabernaculi, et altaris, et quid per duodecim dies singuli principes tribuum obtule-